

POHJOISMAISEN KANSALAISSYHTEISTYÖN KESKUSLIITTO
CENTRALFORBUNDET FÖR FOLKLIGT NORDISKT SAMARBETE

Pohjoismaisia päivänavauksia / Nordiska morgonsamlingar

Saame - pohjoismainen kieliryhmä (6.2.)	3
Samiska - en nordisk språkgrupp (6.2)	4
Laulelman päivä 12.3.	5
Visans dag den 12 mars	6
Pohjolan päivä 23.3. (1)	7
Nordens dag den 23 mars (1)	8
Pohjolan päivä 23.3. (2)	9
Nordens dag den 23 mars (2)	10
Pohjoismainen yhteisö - pohjoismainen omaleimaisuus (23.3.)	11
Nordisk gemenskap och särart (23.3)	12
Tanskan lippu - kuningatar Margarethen syntymäpäivä 16.4.	13
Danmarks flagga, drottning Margarethes födelsedag den 16 april	14
EU ja Pohjola (9.5.)	15
EU och Norden (9.5)	16
Pohjoismaisuus globalisoituvassa tulevaisuudessa? (9.5.)	17
Den nordiska gemenskapen i den globaliserade framtiden? (9.5)	18
Den syttende mai, Norjan kansallispäivä (17.5.)	19
Den syttende mai, Norges nationaldag (17.5)	20
Oppitunti Oslon vuonolla (17.5.)	21
En lärotimme på Oslofjorden (17.5)	22
Molden sankari (17.5.)	24
Hjälten från Molde (17.5)	25
Pohjolan ja Suomen monikulttuurisuus (25.10.)	26
Nordens och Finlands mångkulturalism (25.10)	28

POHJOISMAISEN KANSALAISSYHTEISTYÖN KESKUSLIITTO
CENTRALFORBUNDET FÖR FOLKLIGT NORDISKT SAMARBETE

Suomenruotsalaisuuden päivä 6.11.	30
Svenska dagen den 6 november	31
Nobel-juhla 10.12.	33
Nobelfesten den 10 december	35
Lucian päivä 13.12.	37
Luciadagen den 13 december	38
Pohjoismaiden neuvosto	40
Nordiska rådet	42
Pohjoismaiset itsehallintoalueet	43
Nordens autonomier, självstyrande områden	44
Färsaaret, Färsaarten lippu	45
Färöarna, Färöarnas flagga	47
Grönlanti, Grönlannin lippu	49
Grönland, Grönlands flagga	51
Ahvenanmaa	53
Åland, Ålands flagga	54
Itämeri	56
Östersjön	57
Ruotsinmatkani	58
Min resa till Sverige	60
Viikingit	62
Vikingarna	64
Populäärimusiikkia Pohjolasta	66
Populärmusik från Norden	68

Klaas Ruppel, tutkija, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus

SAAME - POHJOISMAINEN KIELIRYHMÄ

Saamelaiset asuvat laajalla alueella, joka ulottuu Ruotsin Härjedalenista ja Norjan Trondheimistä Pohjois-Ruotsiin ja Ruijaan ja jatkuu sieltä itään Suomen Pohjois-Lappiin ja Venäjän Kuolan niemimaahan asti. Pohjoiskalotin nykyisistä asukkaista saamelaiset ovat kaikkein vanhimpia. Suomessa saamelaiset ovat asuneet aikaisemmin paljon etelämpänäkin. Lukuisat saamelaisperäiset paikannimet Suomessa todistavat, että saamelaisia on ollut lähes koko Suomen alueella ja jopa etelärannikolla asti. Myös Venäjällä on ollut saamelaisia Kuolan niemimaata etelämpänä, Karjalassa Laatokan pohjoisrannikkoa myöten.

Saamelaiset olivat metsästäjiä ja keräilijöitä sekä poronhoitajia. Heidän alueensa Suomessa supistui vähitellen, kun suomalaiset työntyivät yhä kauemmas erämaihin ja pohjoiseen raivatessaan itselleen viljelysmaita. Saamelaiset joko assimiloituivat eli heistäkin tuli maanviljelijöitä ja he vaihtoivat kielensä suomeen tai he vetäytyivät leviävän suomalaisasutuksen tieltä yhä pohjoisemmaksi säilyttäen perinteisen elinkeinonsa, kulttuurinsa ja kielensä.

Saamelaisia on nykyään n. 60 000 - 100 000. Heistä ehkä korkeintaan puolet puhuu saamen kieltä. Saamelaiskielet muodostavat kokonaisen kieliryhmän, johon kuuluu kymmenkunta eri saamelaiskieltä. Saamelaiskielille läheisimpiä sukukieliä ovat itämerensuomalaiset kielet, joihin kuuluvat esim. suomen, viron ja karjalan kielet. Kaikki nämä kielet ovat uralilaisia kieliä, joita on myös esim. unkarin kieli. Yhdestä ja samasta vuosituhsien takaisesta kalaa tarkoittavasta sanasta ovat peräisin esim. pohjoissaamen guolli, suomen kala ja unkarin hal, jotka nykyäänkin tarkoittavat nimenomaan kalaa.

Saamelaiskielet ovat toisilleen läheistä sukua, ja naapurikielten puhujat ymmärtävät toisiaan suhteellisen hyvin; esim. luulajan- ja pohjoissaamen puhujat. Mitä kauempana kielet ovat toisistaan, sitä huonompi on keskinäinen ymmärrettävyys; esim. Keski-Ruotsissa puhuttu eteläsaame ja Suomen Koillis-Lapissa puhuttu inarinsaame. Mainittujen saamelaiskielten lisäksi ovat nykyisin kirjakieliä koltan- ja kildininsaame. Viimeksi mainittu kirjoitetaan kyrillisin aakkosin, muut saamelaiskielet lätinalaisin aakkosin. Ruijassa sekä Pohjois-Ruotsissa ja Pohjois-Suomessa puhuttu pohjoissaame on puhujamäärältään kaikkein suurin saamelaiskieli.

Linkkejä:

www.sametinget.se

www.uta.fi/~km56049/samegiel/sven/introsw.html

www.saamiweb.org/swedish/

Musiikki: Nils-Aslak Valkeapään tai Angelin tyttöjen musiikkia

Klaas Ruppel, forskare, Forskningscentralen för de inhemska språken

SAMISKA - EN NORDISK SPRÅKGRUPP

Samerna bor inom ett stort område som sträcker sig från Härjedalen i Sverige och Trøndelagen i Norge till norra Sverige och Finnmarken och därifrån österut till norra Lappland i Finland och Kolahalvön i Ryssland. Av de nuvarande invånarna på Nordkalotten är samerna de äldsta. Tidigare har det bott samer också mycket längre söderut i Finland; det finns talrika ortnamn av samiskt ursprung som visar att det har funnits samer i så gott som hela Finland, till och med längs sydkusten. Också i Ryssland har det funnits samer söder om Kolahalvön; i Karelen vid Ladogas nordkust.

Samerna var jägare, samlare och renskötare. Deras område i Finland kringskars så småningom när finnarna trängde allt längre in i ödemarkerna och allt längre norrut för att bryta mark för sina odlingar. Detta ledde till att samerna antingen assimilerades, det vill säga blev jordbrukare och började tala finska, eller drog sig allt längre norrut undan den finska bebyggelsen och bevarade sina traditionella näringar, sin kultur och sitt språk.

I detta nu finns det ungefär 60 000 - 100 000 samer, av vilka kanske högst hälften talar samiska. Samiskan är inte ett enhetligt språk utan en hel språkgrupp med ett tiotal olika samespråk, vilkas närmaste släktspråk är de östersjöfinska språken, alltså till exempel finskan, estniskan och karelskan. Alla de här språken är uraliska språk, och till dem hör också ungerskan. Så härstammar det nordsamiska ordet guolli, finskans kala och ungerskans hal, som alla också i dag betyder 'fisk', från ett och samma ord med betydelsen 'fisk' som fanns för årtusenden sedan.

De samiska språken är nära släkt med varandra, och personer som talar grannspråk, till exempel lule- och nordsamiska, förstår varandra tämligen bra. Ju större avståndet mellan två språkområden är, desto svårare har talarna att förstå varandra; detta gäller till exempel sydsamiskan som talas i mellersta Sverige och enaresamiskan som talas i nordöstra Lappland i Finland. De ovannämnda fyra samespråken är förresten numera skriftspråk, liksom också skoltsamiskan och kildinsamiskan. Det sistnämnda språket skrivs med kyrilliska bokstäver, medan de övriga skrivs med latinska bokstäver. Nordsamiskan, som talas i Finnmarken, norra Sverige och norra Finland, är det samespråk som har flest talare.

Länkar:

www.sametinget.se

www.uta.fi/~km56049/samegiel/sven/introsw.html

www.saamiweb.org/swedish

Musik: Musik av Nils-Aslak Valkeapää eller Angelin tytöt

Barbara Helsingius

LAULELMAN PÄIVÄ 12.3.

Pohjoismainen laulelma on laaja käsite Carl Michael Bellmanista aina Dan Anderssoniin ja Evert Taubeen. Laulelman päivää vietetään koko Pohjolassa 12. maaliskuuta. Miksi juuri sinä päivänä? Siksi, että se on runoilijana ja trubaduurina tunnetun Evert Tauben syntymäpäivä. Hän syntyi 12. maaliskuuta 1890 Ruotsissa ja hänellä on ollut erittäin suuri merkitys pohjoismaiselle laulelmaperinteelle.

Mikä on sitten laulelma? Se onkin kysymys, johon on vaikea vastata. On melkein helpompi sanoa, mitä laulelma EI ole. Esim. Porilaisten marssi ja Maamme-laulu eivät ole laulelmia. Yksinkertaisesti sanottuna laulelma on rytmisen runo, jossa on sävel, pieni tai suurehko laulu, joka välittää viestiä ja kertoo jostakin, oikeastaan mistä tahansa. Tästä syystä laulelmat sopivat parhaiten tilanteeseen, jossa kuulijat saavat selvää sanoista, eikä esim. jättiläiskonserttiin, jossa laulelman viesti helposti hukkuu meluun. Siksi laulelmia esitetään mieluiten yhden soittimen kuten kitaran tai pienen yhtyeen säestyksellä. Laulelmia voidaan esittää myös kokonaan ilman säestystä, "a cappella". Laulelmia riittää jokaiselle.

Laulelmia on varmasti ollut yhtä kauan kuin ihmisillä sanoja ja laulelmia on kaikilla kansoilla, vaikka ne voivat olla muodoltaan hyvin erilaisia. Laulelmissa on paljon sanottavaa, ne ilmaisevat ajatuksia tietystä tilanteesta ja kuvastavat elämämme eri puolia. Laulelmia ovat kehtolaulut, lasten laulut, romanttiset laulut, protestilaulut, juomalaulut, eläimistä ja luonnosta kertovat laulut ja työlaulut esim. merimiesten ja rallareiden elämästä, hauskat laulut ja vakavat laulut.

Sanotaan, että laulelma "kuvastaa aikaansa", ja siksi monet vanhat laulelmat voivat vaikuttaa vähän koomisilta ja oudoilta. Kaikki ovat osa kulttuuriamme ja koska kulttuurissa on monta eri astetta, on laulelmiakin yksinkertaisista kansanomaisista lauluista aina hienoon runouteen saakka. Myös rock-musiikissa on laulelma-ainesta, joka voi peittyä soittimien ja kovan volyymin alle. Laulelma syntyy omasta elämästämme ja se on ehkä inhimillisin kaikista musiikin muodoista.

Lisätietoja:

Nordisk Visebok - 100 nordiske viser med oversettelser, Nord 1994:20
ISBN 92 9120 491 9, ISSN 0903-7004

Kanske en visa - Helsingius, Barbara. ISBN 951-50-0472-1
Valtion painatuskeskus

Vill Du visor min vän?
ISBN 951-50-0172-2, Schildts

Barbara Helsingius

VISANS DAG DEN 12 MARS

Den nordiska visan är bred från Carl Michael Bellman till Dan Andersson och Evert Taube. Visans Dag firas i hela Norden den 12 mars. Varför just 12 mars? Därför att 12 mars är Evert Taubes, poetens och trubadurens, födelsedag. Han föddes 12 mars 1890 i Sverige och har haft en särskilt stor betydelse för visan och den nordiska visstraditionen.

Vad är en visa? Ja, det är en svårbesvarad fråga och det är nästan lättare att säga vad en visa INTE är - t.ex. Björneborgarnas marsch eller Vårt land. Det är också litet oklart om ordet "visas" bakgrund och förslagen är många: "vis" i betydelserna "klok" eller "sätt", att det kanske skulle komma från "visa" (någonting) eller "vittna", t.o.m. "veta". I stora drag är visan helt enkelt en rytmisk dikt med melodi, en liten eller medelstor sång som blir ett slags kommunikation eftersom den har något att berätta, ett budskap som kan handla om vadsomhelst. Av den orsaken passar visor bäst där lyssnarna kan uppfatta orden och inte t.ex. på en jättekonsert med mycket ljud som lätt dränker visans mening. Det är därför visor helst sjungs till något enstaka instrument som gitarr eller till ackompanjemang av ett litet band. Visor kan också sjungas helt utan komp, "a cappella". Det finns visor för var och en.

Visan har säkert funnits lika länge som människan har använt ord och visor finns hos alla folk fast formerna kan vara väldigt olika: Visorna har mycket att säga, de uttrycker tankar i en viss miljö och kommer från alla sidor av våra liv. Det finns vaggvisor, barnvisor, romantiska visor, protestvisor, dryckesvisor, visor om djur och natur och arbetsvisor från t.ex. sjömännens och rallarnas liv, roliga visor och allvarliga visor. Allt!

Det heter att visan "speglar tiden" och därför kan många gamla visor verka litet komiska och främmande. Alla är en del av vår kultur och eftersom kulturen har många trappsteg finns där från enkla folksliga visor och skillingtryck till fin poesi. Också i ungdomsrocken finns vismaterial som kan ligga dolt under många instrument och hög volym. Visan har uppstått ur våra liv och är kanske den mänskligaste av alla musikformer. Vi är visan - visan är vi...

Läs och notförlag:

Nordisk Visebok - 100 nordiske viser med oversettelser, Nord 1994:20
(ISBN 92 9120 491 9, ISSN 0903-7004)

Kanske en visa - Helsingius Barbara (Statens tryckericentral)

Vill Du visor min vän? (ISBN 951-50-0172-2, Schildts)

Tuomo Nisula, rehtori, Kangasala

POHJOLAN PÄIVÄ 23.3.

Tänään on maaliskuun 23. päivä. Nimipäiväänsä viettää tänään Akseli. Akseli on peräisin Absalom - nimestä, joka merkitsee "Rauhan isä". Absalom nimi on vanha ja sitä on käytetty Pohjolassa useita vuosisatoja. Absalom-nimisiä poikia on Tanskassa ollut jo 1300-luvulla.

Pohjolassa asuu yli 23 miljoonaa ihmistä. Sanotaan, että olemme saaneet suuren lahjan elämässämme, kun olemme syntyneet ja saamme elää Pohjoismaissa, eräässä maapallon rauhallisimmassa ja turvallisimmassa osassa. Pohjoismaihin kuuluvat Suomen lisäksi Ruotsi, Norja, Tanska ja Islanti sekä itsehallintoalueet Ahvenanmaa, Grönlanti ja Färsaaret.

Mikä meistä tekee yhteisesti ajattelevia Pohjolan asukkaita? - Meillä on samanlainen, yhteinen oikeuskäsitys. Ajattelemme oikeasta ja väärästä samalla tavalla. Sen vuoksi on ollut helppo kasvaa yhteiseksi Pohjolaksi, luoda yhteisiä lakeja ja sääntöjä sekä sopia niiden noudattamisesta.

Maaliskuun 23. päivänä vuonna 1962 allekirjoitettiin ensimmäinen, pohjoismainen yhteistyösopimus. Allekirjoituspaikan mukaan sopimusta kutsutaan Helsingin sopimukseksi. Tätä sopimusta voidaan kutsua pohjoismaisen yhteistyön perusasiakirjaksi, yhteistyön kulmakiveksi. Siksi tämä päivä on pohjoismaisen yhteistyön merkkipäivä.

Vuosikymmenien aikana on tehty useita kaikkia Pohjoismaita koskevia sopimuksia. On myös lukuisia kahdenkeskisiä sopimuksia esim. Suomella ja Ruotsilla. Sopimukset liittyvät monen kansalaisen elämään, koskien esim. passivapautta, yhteisiä työmarkkinoita, terveydenhuoltoa, kulttuuriyhteistyötä, tietoliikennettä ja ympäristönsuojelua. Yhteistyön alueita on vuosikymmenien aikana löydetty lukuisia. Näillä sopimuksilla ja yhteisellä lainsäädännöllä on tahdottu tehdä yhteistä Pohjolaamme paremmaksi, helpommaksi ja onnellisemmaksi elää ja asua. Muualla maailmassa, erityisesti Euroopassa, ovat pohjoismaiset sopimukset ja niiden kautta voimakas pohjoismainen yhteenkuuluvuus herättäneet ihailua ja ihmetystä. Vapaaehtoinen yhteistyö Pohjolassa on maailmassa ainutlaatuista.

Ystävät tekevät sopimuksia. Hyvän ystävän lupaukseen ja sopimukseen voi luottaa. Täällä Pohjolassa luotamme hyviin naapureihin. Helsingin sopimuksen perusta on luottamuksellinen yhteistyö naapurivaltioiden kesken.

Sinäkin haluat tehdä hyvän ystävän kanssa jotakin yhdessä. Me kaikki tarvitsemme yhteistyökumppaneita. Tarvitsemme elämässämme ystäviä, kavereita. Uskon, että jokaisella teistä on ystävä, johon voi luottaa - hänen kanssaan voi tehdä sopimuksia, pieniä, suurempiakin. Usein sanotaan - luotan sinuun. Tärkeää onkin, että pidämme lupauksemme, noudatamme sopimiamme asioita ja olemme siten itse luottamuksen arvoisia. Kun näin teemme, meihin luotetaan ja saamme myös uusia ystäviä. Samalla tavalla tapahtuu ja toimitaan myös aikuisten maailmassa - kansojen kesken.

Nimi Absalom merkitsi rauhaa ja rauhan isää. Pohjolassa on rauhallista ja turvallista elää. Olemme kiitollisia, että elämme täällä kaukana kansojen välisestä sodista ja ristiriidoista. Toivomme, että tulevana aikoina saamme rakentaa hyvää Pohjolaamme keskinäisessä sovussa - ja onnellisia yhteistyön päiviä jatkuisi edelleenkin kaikilla Pohjolan kansoilla.

Virsiehdotus: 501 tai 502

Tuomo Nisula, rektor, Kangasala

NORDENS DAG DEN 23 MARS

I dag är det den 23 mars. Dagens namnsdagsbarn är Axel. Axel kommer från Absalom som betyder "Fredens far". Absalom är ett gammalt namn och det har förekommit i Norden i många hundra år. Danska pojkar har redan på 1300-talet döpts till Absalom.

I Norden bor över 23 miljoner människor. Det heter att det är en stor lycka att få födas och bo i Norden, som är ett av världens fridsammaste och tryggaste hörn. Till Norden hör förutom Finland även Danmark, Island, Norge, Sverige och de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland.

Vad gör oss till nordbor med ett gemensamt tänkesätt? - Vi har en gemensam, likadan rättsuppfattning. Vi har en likadan uppfattning om vad som är rätt och fel. Därför har det varit lätt att utvecklas till ett gemensamt Norden, skapa gemensamma lagar och regler och dessutom komma överens om att följa dem.

Den 23 mars 1962 undertecknades det första nordiska samarbetsavtalet. Det skedde i Helsingfors och därför kallas avtalet för Helsingforsavtalet. Det kan kallas för det nordiska samarbetets grundstadga, samarbetets hörnsten. Därför är denna dag en märkesdag inom det nordiska samarbetet.

Under årens lopp har man ingått flera avtal som gäller de nordiska länderna. Det finns också många s.k. bilaterala avtal mellan två länder, såsom mellan Finland och Sverige. De berör många invånares liv, såsom passfrihet, gemensam arbetsmarknad, hälsovård, kultursamarbete, telekommunikation och miljövård. Under årtiondenas lopp har samarbetet utsträckt sig till många olika områden. Genom dessa avtal och den gemensamma lagstiftningen har man velat göra det bättre, lättare och lyckligare att bo och leva i vårt gemensamma Norden. Ute i den stora världen, i synnerhet ute i Europa har de nordiska avtalen och den starka nordiska samhörighetskänslan väckt förvåning och beundran. Det frivilliga nordiska samarbetet är unikt i hela världen.

Vänner ingår avtal. Man kan alltid lita på ett löfte och avtal med en god vän. Här i Norden litar vi på våra goda grannar. Helsingforsavtalet bygger på ett förtroligt samarbete mellan grannländer.

Även du vill göra något tillsammans med en god vän. Alla behöver vi samarbetspartner. Vi behöver vänner, kamrater i vårt liv. Jag tror att ni alla har en vän som ni kan lita på - någon vän som ni kan ingå större eller mindre överenskommelser med. Man säger ju ofta - jag litar på dig. Det viktiga är ju också att vi håller vad vi lovar, följer våra överenskommelser och på så sätt själva är värda andras tillit. När vi gör så här, litar andra på oss och vi får nya vänner. Det samma sker ute i de vuxnas värld - mellan olika länder.

Absalom betydde alltså fred och fredens far. I Norden är det fridfullt och tryggt att leva. Vi är tack-samma för att vi får leva här långt borta från krigen och konflikterna i världen. Vi hoppas att vi i framtiden får bygga upp vårt vackra Norden i inbördes fred - och att alla nordiska länder kan delta i ett lyckligt nordiskt samarbete.

Psalmförslag: 501 eller 502

Larserik Häggman, pääsihteeri, Pohjola-Norden

POHJOLAN PÄIVÄ 23.3.

Maaliskuun 23. päivänä 1962 Pohjoismaat solmivat kattavan sopimuksen yhteistyöstä lähes kaikilla elämän aloilla. Tätä allekirjoituspaikan mukaan Helsingin sopimukseksi kutsuttua asiakirjaa pidetään koko pohjoismaiden välisen yhteistyön perustana.

Vaikka sopimus solmittiin vuonna 1962, se ei missään nimessä merkitse, että pohjoismaiden yhteistyö silloin olisi alkanut. Yhteistyön juuret ovat historiassa. Usein puhutaan 1800-luvun akateemisten piiriin skandinavismista eräänlaisena pohjoismaisuuden ja pohjoismaisen yhteistyön kehtona.

Jo yli sata vuotta sitten alkoi lainsäädännön alalla yhteistyö ja samoihin aikoihin Tanska, Ruotsi ja Norja solmivat rahaliiton, joka kesti ensimmäiseen maailmansotaan asti.

Pohjolasta ja pohjoismaisesta yhteistyöstä puhuttaessa on kuitenkin hyvä pitää mielessä vieläkin kaukaisempia aikoja. Yli 600 vuotta Suomi oli sen ajan Ruotsin itäinen valtakunnan osa ja osallistui yhteiseen lainsäädäntöön ja yhteiskunnan rakentamiseen. Samanaikaisesti Tanskan kuninkaat hallitsivat myös Norjaa, Islantia, Färsearia ja Grönlantia, asia joka vieläkin näkyy maiden lainsäädännössä.

Aatteellinen nykyaikainen pohjoismainen yhteistyö alkoi ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Tältä ajalta Suomen Pohjola-Norden-järjestö ja sen muissa Pohjoismaissa toimivat sisarjärjestöt, Nordenit, ovat peräisin.

Toisen maailmansodan jälkeen toimi useita suppeampia puolivirallisia elimiä, joista ehkä kulttuurikomissio ja parlamenttien välinen komitea olivat tärkeimmät kunnes itse Pohjoismaiden neuvosto perustettiin vuonna 1952. Pohjoismaiden neuvosto oli ja on kansainvälisesti ainutlaatuinen elin, johon kuuluu kansanedustajia ja ministereitä Tanskasta, Suomesta, Islannista, Norjasta ja Ruotsista, mukaan lukien itsehallintoalueet Ahvenanmaa, Färsearet ja Grönlanti.

Pohjoismaiden neuvoston ensimmäisen kymmenvuotistaipaleen aikana sovittiin passivapaudesta, yhteisistä työmarkkinoista, opiskelumahdollisuuksista naapurimaissa ja luotiin sosiaalisopimus, mutta samalla huomattiin, että oli syytä solmia virallinen yleissopimus, kaikkien muiden sopimusten ja suositusten pohjaksi ja perustaksi. Ja näin siis tehtiin 23.3.1962, päivänä, jota nykyisen vietetään Pohjolan päivänä.

Silloin solmitun sopimuksen pohjalle on myöhemmin rakentunut Pohjoismaiden ministerineuvosto, joka kokoontuu liki 20:ssä eri kokoonpanossa, Pohjoismaiden investointipankki ja kymmeniä eri alojen yhteistyöfoorumia ja instituutioita.

Kaikkien näiden elimien ja instituutioiden tarkoituksena on edistää kanssakäymistä ja yhteistyötä pohjoisten naapureiden kesken. Useimmiten on kyse arkisista asioista, joilla on merkitystä tavalliselle ihmiselle, eräänlaisesta kotimaisten asioiden hoidosta rajojen yli lähinaapureiden kanssa.

Suomi on nykyisin Tanskan ja Ruotsin tavoin mukana eurooppalaisessa yhteistyössä EU:n puitteissa. Kestää kuitenkin vielä vuosia, ennen kuin EU on saavuttanut sen läheisyyden ja mutkattomuuden tason, jolla me Pohjolassa sovitaan asioista naapureiden kesken Helsingin sopimuksen hengessä.

Larserik Häggman, generalsekreterare, Pohjola-Norden

NORDENS DAG DEN 23 MARS

Den 23 mars 1962 ingicks ett omfattande avtal mellan de nordiska länderna om fördjupat samarbete på snart sagt alla områden. Avtalet har sedan dess efter platsen för dess undertecknande kallats Helsingforsavtalet och betecknats som den allmänna basen för hela det nordiska samarbetet.

Trots att avtalet ingicks år 1962 betyder det absolut inte att det nordiska samarbetet skulle ha börjat då. Samarbetets rötter finns i historien. Ofta säger man att nordismens och det nordiska samarbetets vagna fanns i den skandinavism som förekom i akademiska kretsar under 1800-talet.

För över 100 år sedan inleddes på lagstiftningens område samarbete och vid samma tid ingick Danmark, Sverige och Norge en valutaunion som höll fram till första världskriget.

När man talar om Norden och nordiskt samarbete är det i alla fall bra att också tänka på ännu längre bakåt liggande tider. I över 600 år var Finland det dåtida Sveriges östra rikshalva och deltog i det gemensamma lagstiftningsarbetet och samhällsbygget. Samtidigt härskade de danska kungarna också över Norge, Island, Färöarna och Grönland, vilket fortfarande märks i ländernas lagstiftning.

Det ideella moderna nordiska samarbetet började efter första världskriget. Vid den tiden grundades Pohjola-Norden i Finland och dess systerorganisationer Norden Föreningarna i de övriga nordiska länderna.

Efter det andra världskriget verkade flera smalare halvofficiella organ bland vilka kanske kulturkommissionen och den interparlamentariska kommittén var de viktigaste fram till dess Nordiska rådet bildades 1952. Nordiska rådet var och är ett internationellt sett unikt organ som består av folkvalda och ministrar från Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige, inklusive självstyrelseområdena Åland, Färöarna och Grönland.

Under det första årtiondet av Nordiska rådets existens kom man överens om passfrihet, gemensam arbetsmarknad, studiemöjligheter i grannländerna och konventionen om sociala rättigheter, men samtidigt märkte man att det behövdes ett officiellt allmänt avtal, som bas och utgångspunkt för alla andra avtal och rekommendationer. Så ingicks då den 23 mars 1962 detta avtal och den dagen firas numera som Nordens dag.

Utgående från det då överenskomna avtalet har senare Nordiska ministerrådet som sammanträder i nästan 20 olika sammansättningar uppstått, liksom Nordiska investeringsbanken och tiotals samarbetsföra och institutioner på olika områden.

Syftet med alla dessa organ och institutioner är att främja umgänge och samarbete mellan de nordiska grannarna. Oftast handlar det om vardagsfrågor, som har betydelse för den vanliga människan, ett slags skötsel av inrikesfrågor över gränserna tillsammans med de närmaste grannarna.

Finland är numera, liksom Danmark och Sverige med i det europeiska samarbetet inom EU. Det kommer emellertid ännu att ta år innan EU har nått den nivå, präglad av närhet och omedelbarhet som är typisk när vi i Norden kommer överens om saker grannar emellan i Helsingforsavtalets anda.

POHJOISMAINEN YHTEISÖ - POHJOISMAINEN OMALEIMAISUUS

Liput ovat tärkeitä symboleja. Urheiluseuroilla, ammattiyhdistyksillä ja kansakunnilla on omat lippunsa. Ne luovat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja niistä tulee symboleja, tärkeitä tunnuskuvia. Tätä ilmentää esimerkiksi se, miten lipun värejä käytetään eri yhteyksissä haluttaessa osoittaa yhdistykseen tai kansakuntaan kuulumista. Punavalkoinen kaulahuivi, sinivalkoinen myssy... Värit toistuvat jääkiekkjoukkueen, jalkapallojoukkueen ja hiihtomaajoukkueen puvuissa. Juhlapäivinä norjalaiset käyttävät esim. kattauksessa mielellään punaista, sinistä ja valkoista, ruotsalaiset sinistä ja keltaista, suomalaiset sinistä ja valkoista, tanskalaiset punaista ja valkoista sekä islantilaiset sinistä, valkoista ja punaista.

Kuvilla on myös merkityksensä: aiemmin olivat voiman symbolit kuten leijonat ja kotkat tavallisia eri yhteisöjen lipuissa. Näitä symbolisia kuvia esiintyy vieläkin pohjoismaisissa valtakunnan vaakunoissa. Lipuissa ovat sen sijaan ristosymbolit nykyisin käytössä. Pohjolassa kaikki muut ovat ristilippuja paitsi kaksi uusinta eli Grönlannin ja saamelaisten liput.

Lippuja käytettiin alunperin sodissa. Niitä kuljetettiin armeijan edellä lähinnä siinä tarkoituksessa, että sotilaat osaisivat seurata päällikköään. Silloin oli luonnollisesti tärkeää, että lippu oli voiman ja voittamattomuuden symboli. Varhaisimmat liput, joita tällaisissa yhteyksissä käytettiin, esittivät usein sotapäällikön omaa vaakunaa.

Ristiliput yleistyivät keskiajalla, jolloin Euroopan kuninkaat lähtivät ristiretkille. Koska ristiretkien tarkoitus oli levittää kristinuskon ajatuksia ja lisätä kirkon valtaa, oli kristillinen risti tärkeä symboli.

Alun pitäen lippuihin on suhtauduttu juhlavasti. Niitä ei saanut käyttää milloin vain. Ne olivat kansallisia symboleja. 1900-luvulla on tullut tavalliseksi liputtaa myös yksityisissä yhteyksissä kuten syntymäpäivinä, nimipäivinä ja muissa perhejuhlissa. Erityisen tärkeää liputus on urheilukilpailujen yhteydessä.

NORDISK GEMENSKAP OCH SÄRART

Flaggor och fanor av olika slag är viktiga symboler. Idrottsföreningar, fackföreningar och nationer har fanor att samlas omkring. De ger känsla av samhörighet. De blir symboler, viktiga bilder. Ett tecken på detta är att fanans eller flaggans färger tas upp i olika sammanhang för att visa att man tillhör föreningen eller nationen. En röd-vit halsduk, en blå-vit mössa.... Färgerna går igen i hockeylagets, fotbollslagets och skidlandslagets dräkter. När nordbor har fest eller firar av någon anledning dukar norrmän gärna i rött, blått och vitt, svenskar i blått och gult, finländare i vitt och blått, danskar i rött och vitt och islänningar i blått, vitt och rött.

Bilder har också sin betydelse: förr var det vanligt med kraftsymboler som lejon och gripar på fanor för olika sammanslutningar. Sådana symboliska bilder finns bevarade på de nordiska staternas riksvapen. Flaggorna däremot har numera oftast korssymboler. I Norden gäller det alla utom de två nyaste, som är Grönlands och samernas flaggor.

Fanorna användes ursprungligen i krig. De fördes i spetsen för en armé, till stor del för att soldaterna skulle kunna följa sin härförare. Då var det förstås viktigt med en uppmuntrande symbol för styrka och oövervinnlighet. De fanor som tidigt användes i sådana sammanhang visade ofta härförarens eget vapen.

Korsflaggorna blev vanliga under medeltiden då Europas kungar gav sig ut på korståg. Eftersom korstågens syfte var att sprida kristendomens idéer och utöka kyrkans makt var det kristna korset en viktig symbol.

Från början var detta med flaggorna något mycket högtidligt. De fick inte användas i vilka sammanhang som helst. De var nationella symboler. Under 1900-talet har det blivit vanligt att hissa flaggor mera privat, vid födelsedagar, namnsdagar och andra familjefester. Inte minst viktiga är de vid idrottstävlingar.

Marjo Vähärautio, Kasavuoren koulu, Kauniainen

TANSKAN LIPPU - KUNINGATAR MARGARETHEN SYNTYMÄPÄIVÄ 16.4.

Tänään, Tanskan kuningattaren syntymäpäivänä 16.4. punavalkoiset liput liehuvat pitkin Tanskan maata. Tanskan lippua, dannebrogia, pidetään alkuperältään vanhimpana kansallislippuna, sillä ikää lipulla on jo lähes 800 vuotta. Viikinkiaikana tähän punaiseen lippuun oli kuvattu Odinin korppi, mutta kun Tanska käännytettiin kristinuskoon, korppi hävisi lipusta ja tilalle tuli valkoinen risti. Lipun syntyyn liittyy kuitenkin kiehtova tarina, jollaista ei ainakaan muiden Pohjoismaiden lippuihin tiettävästi kuulu.

1200-luvulla paavi Aleksanteri III määräsi Tanskan kuninkaan Valdemar Voittoisan lähtemään ristiretkelle Viroon. Kesällä 1219 hän lähtikin 500 laivan voimin kohti paikkaa, jossa Tallinna tänään sijaitsee. Tanskalaiset yllätettiin iltahämärissä, kun kastettaviksi tulleet virolaiset hyökkäsivätkin heidän kimppuunsa. Tanskalaisten mukana ollut arkkipiispa Anders Sunesen kohotti tuolloin kätensä kohti taivasta ja alkoi rukoilla kesken taistelun. Niin kauan kuin hänellä oli kädet ylhäällä, olivat tanskalaiset voitokkaita, mutta aina kun hänen kätensä väsyivät ja laskivat alas, saivat virolaiset yliotteen. Kun muut papit huomasivat tämän, kiirehtivät he apuun tukemaan arkkipiispan käsiä. Silloin, kuin taivaan lahjana, putosi taivaista punainen vaate, jossa oli valkoinen risti. Legendan mukaan Jumalan ääni sanoi: "Kun kohotatte tämän lipun vihollisianne kohden, he väistyvät tieltänne." Tästä Valdemarin joukot saivat uutta voimaa ja niin Viro vallattiin ja pakanalliset kastettiin. Dannebrog seilasi joukkojen mukana takaisin Tanskaan, mutta sitä käytettiin vielä monissa sodissa, koska se toi voitonvarmuutta. Lippu katosi kuitenkin myöhemmissä taisteluissa joskus 1500-luvulla, mutta legenda elää yhä.

Dannebrogista tuli valtakunnan pyhä symboli, jolle historioitsijat sittemmin ovat antaneet uskottavampia selityksiä. Todennäköisintä on, että lippu oli lahja paavi Aleksanteri III:lta, mutta sen värit viittaavat myöskin johanniittain veljeskuntaan, jonka puku oli punainen kaapu ja jossa oli edessä ja takana valkoinen risti.

Nykyään dannebrog nostetaan salkoon Tanskan virallisina merkkipäivinä, kuningattaren syntymäpäivänä 16.4. ja perustuslainpäivänä 5. kesäkuuta, mutta liput liehuvat myös katsomoissa jalkapallohul-luina tunnettujen tanskalaisten kannustaessa omiaan uudenlaisiin voittoihin.

Musiikkiehdotus

Keskiaikaista musiikkia

Lähteet

Sotaretkistä kansanjuhlaan, Pohjoismaiden lippujen historia (Nifin 1999)

Hakusana "valdemarsrejsler" internetissä

Marjo Vähärautio, Kasavuori skola, Grankulla

DANMARKS FLAGGA, DROTTNING MARGARETHES FÖDELSEDAG DEN 16 APRIL

I dag, den 16 april på den danska drottningens födelsedag vajar de rödvita flaggorna i hela Danmark. Danmarks flagga, dannebrogen anses vara den äldsta nationalflaggan. Den är ca 800 år. Under vikingatiden hade danskarna en flagga med Odens korp på röd botten, men då danskarna omvändes till kristendomen försvann korpen och flaggan fick i stället ett vitt kors. Det finns en fängslande sägen kring den danska flaggans uppkomst som saknas i de andra nordiska länderna.

Påven Alexander III befallde på 1200-talet den danska kungen Valdemar Segersäll att bege sig på korståg till Estland. På sommaren 1219 seglade kungen iväg med 500 skepp mot den plats där Tallinn i dag är beläget. Danskarna överrumplades i skymningen då esterna som skulle kristnas i stället överföll dem. Det berättas att då lyfte ärkebiskopen Anders Sunesen sina händer mot himmelen och började be mitt under striden. Så länge han höll händerna uppe gick det bra för danskarna, men då han tröttnade och händerna dalade fick esterna övertaget. Då de andra prästerna märkte detta skyndade de till ärkebiskopens hjälp. Som en gåva från himmelen föll då ett rött kläde med ett vitt kors. Enligt sägnen hördes Guds röst som sade: "Då ni höjer denna fana mot er fiende skall de vika ur vägen." Härmed fick Valdemars trupper ny kraft och Estland erövrades och hedningarna kristnades. Dannebrogen seglade med trupperna tillbaka till Danmark och fanan användes sedan i många krig emedan den bringade seger. Fanan försvann dock i krig på 1500-talet, men sägnen lever.

Dannebrogen blev rikets heliga symbol och historikerna har senare kommit med mera trovärdiga förklaringar. Sannolikt var fanan en gåva av påven Alexander III, men den rödvita färgen tyder också på Johannitordens dräkt, en röd mantel med vitt kors.

Numera hissas dannebrogen i Danmark på officiella högtidsdagar såsom drottningens födelsedag den 16 april och grundlagsdagen den 5 juni, men också då de fotbollstokiga danskarna hejar på sina egna spelare.

Musikförslag

Medeltida musik

Källor

Från fälttåg till folkfest, de nordiska flaggornas historia (Nifin 1999)

Sökord på nätet "valdemarsrejser"

Larserik Häggman, pääsihteeri, Pohjola-Norden

EU JA POHJOLA

Suomi on pohjoismaa ja sen kulttuuri- ja yhteiskuntatausta pohjoinen ja pohjoismaalainen. Tiedämme kaikki, että eroamme esimerkiksi ruotsalaisista ja norjalaisista ja että Tanskassa usein tuntuu kuin olisimme jo Euroopassa.

Brysselistä tai Berliinistä katsottuna nämä meidän pohjoismaiset eroavuutemme tuntuvat kuitenkin pieniltä, jopa mitättömiltä, ja ranskalaiset ja italialaiset tuskin huomaavat näitä pohjoisia vivahteitamme.

Tästä on ollut ja on meille paljon hyötyä, onhan Suomi, kuten niin usein korostetaan pieni ja syrjäinen maa kaikesta tietotekniikasta ja kännyköistä huolimatta. On tärkeää muistaa, että Suomi on sekä pohjoismaa että eurooppalainen maa ja että maamme osallistuu täysipainoisesti sekä pohjoismaiseen yhteistyöhön että eurooppalaiseen yhteistyöhön EU:n ydintä ja euroa myöten.

Rakenteeltaan ja luonteeltaan eurooppalaiset ja pohjoismaiset yhteistyömuodot ovat hyvin erilaisia.

Pohjoismaiden yhteistyö on osaltaan historiallista ja se juontaa juurensa vuosisatojen takaa. Nyky muodossaan se perustuu täydelliseen vapaaehtoisuuteen ja osapuolten erityispiirteitä huomioivaan kunnioitukseen. Siihen ei liity ylikansallisia piirteitä vaan se lähtee yksittäisten kansalaisten haluista ja tarpeista. Ei ole sattuma, että yhteistyösopimukset koskevat vapaata, passitonta liikkumista, yhteisiä työmarkkinoita, kansalaisten sosiaalisia oikeuksia ja opiskelumahdollisuuksia.

Voidaan sanoa, että Pohjoismaiden yhteistyö on rakentunut alhaalta käsin ja korostuu kansalaisten välittömässä vuorovaikutuksessa.

Euroopan unioni ja sen edeltäjät ovat taas ylätasoin sitovia rakenteita, jotka luotiin toisen maailmansodan jälkeen, jotta vältyttäisiin uusilta sodilta. Ylhäältä käsin on vuosien varrella kehittynyt yhä tiiviimpi lainsäädännöllinen ja taloudellinen verkko, joka sitoo kaikki jäsenmaat yhä useammalla alalla.

Tätä nykyä on laskettu, että valtaosa Suomen lainsäädännöstä pohjautuu suoraan EU:n direktiiveihin ja säädöksiin. Tulevaisuudessa näistä päätetään yhä useammin enemmistö päätöksillä.

Näistä ehkä liiankin niukkasanaista kuvauksista ilmenee, miten erilaisesta kansainvälisestä yhteistyöstä on kysymys toisaalta EU:n puitteissa toisaalta Pohjolassa. Ei ole liioiteltua sanoa, että Pohjoismaiden yhteistyö tavallaan on kotimaisten arkisten asioiden hoitamista rajojen yli yhdessä naapurien kanssa sopien, kun taas EU-politiikka edustaa jatkuvaa maiden välistä kädenvääntöä.

Pohjolan EU-jäsenet eivät ole aina samoilla linjoilla näissä väännöissä, joissakin asioissa Suomi ja esimerkiksi Ruotsi ovat yhteisestä arvomaailmastaan huolimatta valinneet erilaisia ratkaisuja, mutta niin on aina ollut myös turvallisuuspolitiikassa. Se ei ole aikaisemmin estänyt, eikä nytkään estä meitä tiivistämästä pohjoismaista kanssakäymistä ja suoraa tasavertaista vuorovaikutusta koulujen ja järjestöjen, kuntien ja instituutioiden eikä maitten välillä. Suomi on ja tulee olemaan osa Pohjolaa ja osa - nimenomaan pohjoinen osa - Eurooppaa.

Larserik Häggman, generalsekreterare, Pohjola-Norden

EU OCH NORDEN

Finland är ett nordiskt land med en nordlig och nordisk kultur- och samhällsbakgrund. Vi vet alla hur vi skiljer oss från till exempel svenskar och norrmän och ibland känns det i Danmark som om vi redan var i Europa.

Sett från Bryssel eller Berlin känns våra nordiska olikheter små rentav obetydliga och fransmän och italienare lägger knappast märke till dessa våra nordliga nyanser.

Vi har haft och har stor nytta av detta då Finland som det så ofta framhålls är ett litet och avlägset land all datateknik och alla mobiltelefoner till trots. Det är viktigt att minnas att Finland är både ett nordiskt land och ett europeiskt land, att vårt land fullt ut deltar i såväl det nordiska samarbetet som det europeiska både ifråga om EU:s kärna och eurosamarbetet.

Till sina strukturer och sina framtoningar är de nordiska och de europeiska samarbetsformerna väldigt olika.

Det nordiska samarbetet är till stor del historiskt och har utvecklats under århundraden. I sin moderna form bygger det på fullständig frivillighet och högaktning för de deltagandes särdrag. Samarbetet är till ingen del överstatligt utan utgår från de enskilda medborgarnas önskemål och behov. Det är inget sammanträffande att samarbetsavtalen handlar om fri rörlighet utan pass, gemensam arbetsmarknad, medborgarnas sociala rättigheter och studiemöjligheter.

Man kan säga att det nordiska samarbetet har byggts upp underifrån och framträder i form av omedelbar växelverkan mellan medborgarna.

Europeiska unionen och dess föregångare är däremot bindande strukturer som uppifrån skapats efter det andra världskriget i syfte att undvika nya krig. Uppifrån har genom åren utvecklats ett allt tätare lagstiftnings- och ekonomiskt nät som binder alla medlemsländer på allt fler områden.

Numera har beräkningar gjorts att merparten av Finlands lagstiftning bygger direkt på EU:s direktiv och regler. I framtiden kommer beslut om dessa allt oftare att fattas av en majoritet.

Ur dessa kanske alltför kortfattade beskrivningar framgår de stora skillnaderna mellan det internationella samarbetet å ena sidan inom EU:s ram å andra sidan i Norden. Det är ingen överdrift att säga att det nordiska samarbetet på sätt och vis handlar om att sköta inhemska vardagsfrågor över gränserna tillsammans med grannarna, medan EU-politiken representerar en ständig dragkamp mellan länderna.

De nordiska EU-medlemmarna är inte alltid på samma linjer i dessa dragkamper, i vissa fall har Finland och till exempel Sverige, trots vår gemensamma värdebas valt olika lösningar, men så har det varit också ifråga om säkerhetspolitiken. Det har inte tidigare hindrat, och hindrar inte heller nu, oss från att fördjupa det nordiska umgänget och det direkta jämlika ömsesidiga samarbetet det må sedan gälla skolor och organisationer, kommuner och institutioner eller länder. Finland är och förblir en del av Norden och en del - uttryckligen en nordlig del - av Europa.

Mika Mannermaa, tulevaisuudentutkimuksen dosentti

POHJOISMAISUUS GLOBALISOITUVASSA TULEVAISUUDESSA?

"Ruotsi on minulle kuin toinen kotimaa, olipa se mukana eurossa tai ei. Norjassa käyn moottoripyöräreissuillani Jäämerta ihailmassa, Tanskassa matkallani Etelä-Eurooppaan. Ehkä tästä vähäeleisyydestä tuleekin tehdä vahvuus. Ihmissuhteissakin hyvä suhde on sellainen, jonka hyvyttä ei erikseen tarvitse julistaa." Tätä mieltä on tulevaisuudentutkija Mika Mannermaa ja hän jatkaa:

Teollinen yhteiskunta ja kansallisvaltio kuuluivat yhteen. Globalisoituva tietoyhteiskunta on pudottamassa valtiota jalustaltaan ainoana suvereenina toimijana. Toimintaa ja valtaa siirtyy ylöspäin, ylikansallisille tasoille, kuten Euroopan Unionille, ja alaspäin, alueellisille ja paikallistasoille.

Suuret yhteiskunnalliset kehittämislinjaukset ovat tulevaisuudessa luontaisesti Euroopan tai globaalitason päätöksenteon kohteita. Euroopan Unionin liittovaltiopiirteet ovat jatkuvasti voimistuneet ja voimistumassa edelleen. Euroopan keskuspankin perustaminen ja yhteinen valuuttajärjestelmä merkitsevät kehitystä kohti uudentyypistä Euroopan liittovaltiota. Samaan suuntaan johtaa europarlamentin aseman vahvistuminen, pyrkimys määränemmistö päätösten lisäämiseen ja voimakkaat paineet mm. vero-, sosiaali-, ympäristö- ja yritys-lainsäädännön yhtenäistämiseksi.

Miten tähän tulevaisuuden näköalaan istuu pohjoismainen yhteistyö ja pohjoismaisuus? EU:n jäsenmaista Ruotsi ja Tanska jäivät euron ulkopuolelle, kun 12 muuta jäsenmaata 300 miljoonine asukkaineen otti käyttöön uuden uljaan valuutan vuoden 2002 alussa. Islanti ja Norja ovat kokonaan EU:n ulkopuolella. Toisaalta EU:n 'pohjoisen ulottuvuuden' nimissä on pyritty lämmittämään takavuosisista väljähtynyttä pohjoismaista yhteistyötä, vaikka 'pohjoinen ulottuvuus' viittaaakin toisaalta laajempaan alueeseen kuin Pohjoismaat, ja on toisaalta EU:n sisäinen käsite, jonka voi suoranaisesti ajatella koskevan vain EU:n jäseniä ja tulevia sellaisia.

Pohjoismaat joutuvat toimimaan hyvin erilaisessa maailmassa kuin vain 20 vuotta sitten. Maailma pienenee päivä päivältä, ja pohjoismaisuus tuntuu kovin pieneltä, lähes kotimaiselta asialta aikamme myllerryksissä. Siinä ehkä onkin sen vahvuus ja pysyvyys. Epävarmoina aikoina, kulttuuristen konfliktien kärjistyessä jopa julmaksi terrorismiksi pohjoismaiset ihmiset tuntevat keskinäistä yhteenkuuluvuutta ja yhteisymmärrystä, joka ei vaadi muodollisia julistuksia tai rakenteita. Muodollinen pohjoismainen yhteistyö ei ole kovin seksikästä, mutta se ei ole ongelma.

Linkkejä

<http://stateofthefuture.org>

http://europa.eu.int/comm/cdp/index_en.htm

Mika Mannermaa, docent i framtidsforskning

DEN NORDISKA GEMENSKAPEN I DEN GLOBALISERADE FRAMTIDEN?

"Sverige är som ett andra hemland för mig, oberoende av om landet är med i euron eller inte. Till Norge åker jag på mina motorcykelfärder för att beundra Ishavet och Danmark besöker jag på min väg till Sydeuropa. Kanske denna flärdfrihet skall göras till en styrka. Ett bra människoförhållande är ju ett förhållande vars godhet man inte behöver bevisa." Det här anser framtidsforskaren Mika Mannermaa och han fortsätter:

Det industriella samhället och nationalstaten hörde ihop. Informationssamhället som globaliseras håller på att peta ned staten från sin piedestal som den enda suveräna aktören. Verksamhet och makt flyttar uppåt, till multinationella nivåer såsom Europeiska Unionen, och nedåt till regionala och lokala nivåer.

Stora samhällsliga utvecklingslinjer kommer i framtiden att utgöra det naturliga målet för beslutsfattande på europeisk eller global nivå. Europeiska Unionens drag av förbundsstat har kontinuerligt förstärkts och kommer att förstärkas ytterligare. Grundandet av Europeiska centralbanken och det gemensamma valutasystemet innebär att utvecklingen går mot en ny typ av europeisk förbundsstat. Den starkare ställningen för Europaparlamentet, strävan efter flera majoritetsbeslut och starkt tryck på förenhetligandet av skatte-, social-, miljö- och företagslagstiftningen leder i samma riktning.

Hur passar då det nordiska samarbetet och den nordiska gemenskapen in i dessa framtidsutsikter? Av EU:s medlemsländer stannade Sverige och Danmark utanför euron då de 12 övriga medlemsländerna och deras 300 miljoner invånare tog den nya valutan i användning vid början av 2002. Island och Norge står helt och hållet utanför EU. Försök har visserligen gjorts att i "den nordiska dimensionens" namn blåsa liv i det, jämfört med tidigare, lama nordiska samarbetet, även om den "nordiska dimensionen" avser dels ett större område än Norden, dels är ett internt begrepp inom EU som kan anses direkt gälla endast nuvarande och kommande medlemmar i EU.

De nordiska länderna är tvungna att agera i en värld som är mycket olik världen för inte mer än tjugo år sedan. Världen blir mindre för var dag och den nordiska gemenskapen känns som något mycket litet, nästan inhemskt i vår tids omvälvningar. Kanske just detta är dess styrka och varaktighet. I osäkra tider, då kulturella konflikter kan tillspetsas till och med till grym terrorism, känner nordborna inbördes samhörighet och samförstånd som inte kräver formella deklARATIONER eller strukturer. Det formella nordiska samarbetet är inte särskilt sexigt, men det utgör inte något problem.

Länkar

<http://stateofthefuture.org>

http://europa.eu.int/comm/cdp/index_en.htm

Sinikka Silonummi, lehtori, Helsinki

DEN SYTTENDE MAI, NORJAN KANSALLISPÄIVÄ 17.5.

Tänään on Norjan kansallispäivä. Se mitä 6. joulukuuta merkitsee meille suomalaisille, sitä 17. toukokuuta "den syttende mai" merkitsee norjalaisille. Eidsvollin valtiopäivillä 17. toukokuuta 1814 Norja sai oman perustuslakinsa. Siitä lähtien tämä toukokuun päivä on norjalaisille ollut kansallinen juhlapäivä, vapauden ja riippumattomuuden päivä. Sen viettämisestä tuli perinne jo 1820-luvulla.

Jotta paremmin ymmärtäisimme norjalaisten ilon tänä päivänä, meidän täytyy hieman palauttaa mieleemme Norjan historiaa. Norja ei aina ole suinkaan ollut vapaa maa, vaikka Pohjolan viikingit sen tuhat vuotta sitten maailman kartalle toivatkin. Vapaan ja riippumattoman valtakunnan asema sillä ehti olla vain runsaat neljäsataa vuotta, ennen kuin se 1300-luvulla joutui alistettuun asemaan. Viisisataa vuotta Norja oli osa Tanskan valtakuntaa. Näiden vuosien aikana Kööpenhamina oli maan pääkaupunki ja esimerkiksi norjan kieli sai paljon vaikutteita tanskan kielestä. Tanskalaisten jälkeen tulivat ruotsalaiset: Ruotsi muodosti Norjan kanssa unionin vuodesta 1814 lähtien. Se purkautui rauhanomaisesti 1905. Silloin alkoi Norjan itsenäisyys, joka on tuonut mukanaan voimakkaan sivistyksellisen, taloudellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen. On ollut myös kamppailun vuosia. Pienen maan vaikeaa asemaa eurooppalaisen suurvaltapolitiikan pyörteissä kuvastaa se, että saksalaiset miehittivät Norjan toisen maailmansodan aikana vuosina 1940 - 45. Norjan kansa oli taas kerran menettänyt vapautensa ja kansallispäivän vietto oli kiellettyä.

Poliittisten vaikeuksien kouluttamat norjalaiset osaavat iloita vapaudestaan ja kansallisesta juhlapäivästään, joka samalla on myös omistettu lapsille, nuorille ja keväälle.

Toukokuun 17. päivää juhlietaan kaikkialla Norjassa, maan eteläisimmistä osista aina Huippuvuorille saakka. Silloin pidetään jumalanpalveluksia, lasketaan seppeleitä kansallisille muistomerkeille, järjestetään juhlakulkueita ja kansanjuhlia. Kohokohtan muodostavat lasten ja nuorten iloiset, soittavat ja laulavat kulkueet, joita voi ihailia monilla paikkakunnilla, ympäri Norjaa. Näyttävin ja vaikuttavin kulkue on Oslossa, maan pääkaupungissa. Koulunuoriso on järjestäytynyt kouluittain valtavan pitkäksi kulkueeksi, joka marssii iloisesti sävelten tahdissa Oslon pääkatua Karl Johania pitkin kohti kadun toisessa päässä olevaa kuninkaan linnaa. Sen parvekkeella kuninkaallinen perhe tervehtii ohimarssijoita ja ottaa vastaan heidän tervehdyksensä, koulu koulun jälkeen, soittokunta soittokunnan jälkeen, useiden tuntien ajan. Kunkin koulun ryhmässä on usein ensin värikkääseen juhlaunivormuun pukeutunut soittokunta ja sen viirinkantaja, sitten tulevat kuorolaiset ja koulun muut oppilaat Norjan pienoislippuja heilutellen. Kulkue käsittää kymmenittäin soittokuntia ja tuhansittain oppilaita ja opettajia. Se muodostaa upean ja unohtumattoman näyn. Pääkatu on tungokseen asti täynnä katsojia, lukemattomat kauniit kansallispuvut antavat lisäväriä katukuvulle.

Lähde jonakin vuonna Osloon seuraamaan toukokuun 17. päivän juhlallisuuksia, sitä päivää et unohda ikinä! Norjalaisten kansallispäivän paraati on kuin lupaus valoisammasta tulevaisuudesta: et näe aseita vain tuhansittain iloisia, soittavia ja laulavia nuoria.

Musiikkiehdotus

Grieg: Aamutunnelma

Sinikka Silonummi, lektor, Helsingfors

DEN SYTTENDE MAI, NORGES NATIONALDAG

Idag är det Norges nationaldag. Den sjuttonde maj är för norrmännen detsamma som den 6 december för oss. På riksdagen i Eidsvold den 17 maj 1814 fick Norge en egen grundlag. Alltsedan dess, har denna dag i maj för norrmännen varit en nationell festdag, en frihetens och självständighetens dag. Dess firande blev tradition redan på 1820-talet.

För att bättre kunna förstå norrmännens glädje denna dag måste vi i minnet återkalla något om Norges historia. Norge har ingalunda alltid varit ett fritt land även om de norska vikingarna för tusen år sedan gjorde landet känt i världen. En ställning av frihet och självständighet hann landet ha endast drygt fyrahundra år, innan det på 1300-talet underkuvades. Femhundra år var Norge en del av Danmark. Under dessa år var Köpenhamn Norges huvudstad och norska språket rönte starkt inflytande från danskan. Efter danskarna kom svenskarna: Sverige bildade union med Norge år 1814. Unionen upplöstes på fredlig väg år 1905. Då började Norges självständighet, som har fört med sig en stark kulturell, ekonomisk och social utveckling. Det har även funnits år av kamp. Ett litet lands svåra ställning i den europeiska stormaktspolitikens virvlar återspeglas av att tyskarna ockuperade Norge under andra världskriget mellan åren 1940 och 1945. Det norska folket hade än en gång mist sin frihet och firandet av nationaldagen var förbjudet.

Norrmännen som fostrats genom politiska svårigheter kan konsten att glädjas åt sin frihet och sin nationella festdag, som samtidigt är tillägnad barnen, de unga och våren.

Den 17 maj firas överallt i Norge från de sydligaste delarna av landet ända upp till Spetsbergen. De hålls gudstjänster, nedläggs kransar vid nationella minnesstoder, arrangeras festtåg och folkfester. En kulmen bildar processionerna av glatt spelande och sjungande barn och ungdomar, som man kan beundra runt om i Norge. Den största och mest imponerande processionen äger rum i Oslo, landets huvudstad. Skolungdomar har ordnat sig i en lång procession, som till takten av glada toner tågar upp längs huvudgatan Karl Johan till kungliga slottet i slutet av gatan. På slottets balkong hälsar den kungliga familjen processionen och mottar dess hälsning; skola efter skola drar förbi, musikkår efter musikkår. Processionen varar flera timmar. Varje grupp leds av festuniformsklädd musikkår och en fanbärare. Efter dem kommer sångarna och skolans övriga elever viftande med norska miniatyrflaggor. Processionen omfattar tiotals musikkårer och tusentals elever och lärare. Det är en praktfull och oförglömlig syn. Huvudgatan är intill trängseln fylld av åskådare, väldigt många klädda i vackra nationaldräkter.

Res till Oslo något år för att se festligheterna den 17 maj. Den dagen glömmet du aldrig! Paraden på Norges nationaldag är som ett löfte om en ljusare framtid: du ser inga vapen, bara tusentals glada, spelande och sjungande ungdomar.

Musikförslag

Grieg: Morgenstemning

Hannu Vepsä, lehtori, Helsinki

OPPITUNTI OSLOIN VUONOLLA

On kuulas päivä Oslossa. Auringon säteet kimaltavat meressä Osloin vuonossa. Takavasemmalla vuorella kohoaa norjalaisten ylpeys, Holmenkollenin hyppyrimäki. Osloin vuono on aivan Osloin kaupungissakin monin paikoin 100 m syvä, ja happikato alkaa jo 30 metrissä. Monet Osloin rantaravintolat ovat heittäneet eläviä, amerikkalaisia hummereita mereen. Ne lisääntyvät tehokkaasti ja uhkaavat alkuperäisiä norjalaisia hummereita. Elinsyvyyttä on kuitenkin vain 30 metrin yläpuolella olevilla alueilla happikadon vuoksi.

Ympäristömyrkyjä meressä on nykyisin melko vähän, koska päästöjä on koko ajan vähennetty. Happikato on pahin ongelma.

Eräällä saarella näkyy tummia täpliä. Jotkut norjalaiset olivat kyllästyttyään tuoneet lemmikkikaninsa saareen ja jättäneet ne sinne. Kaneilla ei ole vihollisia lainkaan. Osloin vuono ei jäädy, joten kanit talvehtivat hyvin. Ne lisääntyvät runsaasti, ja niin saari on täynnä kaneja. Niitä näkee paljain silmin kymmeniä jo veneestäkin.

Myös merimetsoja voi nähdä lentävän. Ne ovat lisääntyneet vuosi vuodelta kuten Suomessakin.

Äsken mainittu biologian oppitunti pidettiin merellä Osloin vuonolla. Mukana oli kaksi norjalaista biologian opettajaa, kolme vankilassa ollutta nuorta tai keski-ikäistä oppilasta ja minä, suomalainen biologian opettaja. Oppilaiden vankilassaolon syynä olivat pienet huumerikokset.

Opettajista toinen oli erikoistunut makean veden biologiaan, toinen oli leväspesialisti. Merellä oppilaat mittasivat suolapitoisuuden, pH:n, näkösyvyyden ym. Vuonon olosuhteet Itämereen verrattuna ovat suuret ja johtuvat paljolti suolapitoisuudesta. Myös valtavan suuri vesimassa ja leudot talvet vaikuttavat oloihin. Samaakin oli: molemmissa happikato alkaa 30 metrissä.

Eräällä saarella käytiin tutustumassa rantaeläimiin ja -kasveihin. Meressä ja kallionkoloissa liikkui pieniä meritähtiä aidossa ympäristössä. Meren suuret leväkasvustot kiehtoivat mielikuvitusta. Rannalla tutkittiin kivilajeja, jotka olivat kambrosiluurisia kerroskivilajeja. Niistä löytyy runsaasti fossiileja. Niitä on aina käytetty mm. rakennuskivinä. Saarelle oli rakennettu 1150-luvulla luostari kyseisestä kivistä. Jäljellä olivat enää rauniot fossiileineen: Norjan sotaväki oli hävittänyt luostarin 1500-luvulla.

Vuorovesirannan kallionkoloissa oli viipymävettä. Koloissa kasvaa mm. suolilevää (Enteromorphaa), joka auringossa yhteytti. Fotosynteesin saattoi nähdä paljain silmin levistä poistuvina happikuplina.

Oppilaat, jotka olivat mukana, opiskelevat Osloin ainoassa aikuislukiossa. Helsingissä on kuusi iltakoulua, joista yksi on ruotsinkielinen. Oppilaat opiskelevat norjaa, englantia, matematiikkaa ja historiaa, osa myös biologiaa. Vieraita kieliä on siis vain yksi.

Koulun ideana oli tällä hetkellä mediateekki, jossa koko ajan päivystää pari kolme opettajaa, joilta oppilaat voivat kysellä asioita. Muuten oppilaat työskentelevät tietokoneilla omaan tahtiinsa. He tulevat oppimiskeskukseen heille sopivina aikoina, ja ovat siellä itselleen sopivan ajan. Nyt kouluun tuli kielenopiskelijoita oppimaan englantia ja maahanmuuttajia oppimaan norjaa. Islantilainen opiskelija oli tullut perheineen työvoimapulasta kärsivään Norjaan. Hän sanoi, että norjalaiset eivät ymmärrä yhtään islannin kieltä, vaikka islannin kieli on alun perin kehittynyt norjan kielestä. Norjalaisten tapana on kirjoittaa sanat niin kuin ne norjaksi äännetään. Esim. keskus on "sentrum", ässällä kirjoitettuna, (ei centrum) ja mahdollisuus "sjanse" (ei chance).

Hannu Vepsä, lektor, Helsingfors

EN LÄROTIMME PÅ OSLOFJORDEN

Det är en klar dag i Oslo. Solstrålarna glittrar i havet i Oslofjorden. Bakom mig till vänster reser sig norrmännens stolthet, skidbacken i Holmenkollen, mot skyarna. Oslofjorden är även inne i staden ställvis 100 m djup och syrebristen börjar redan vid 30 meter. Många strandrestauranger i Oslo har slängt levande amerikanska humrar i havet. Humrarna förökar sig effektivt och utgör ett hot mot de ursprungliga norska humrarna. På grund av syrebristen finns det levnadsdjup endast i områdena ovanför 30 meter.

Idag finns det inte längre så mycket miljögifter i havet eftersom utsläppen hela tiden minskats. Det värsta problemet är dock syrebristen.

På en av öarna ser jag mörka fläckar. Några norrmän hade blivit trötta på sina keldjur och fört dem till ön och lämnat dem där. Kaninerna saknar fiender. Oslofjorden fryser inte till och därför klarar kaninerna vintern väl. De förökar sig i stora mängder och därför är ön översållad med kaniner. Redan från båten kan man se tiotals av dem.

Det är också möjligt att få se storskarvar flyga. De har ökat i antal för varje år på samma sätt som i Finland.

Biologilektionen ovan hölls på Oslofjorden. Med på lektionen var två norska biologilärare, tre unga eller medelålders elever som suttit i fängelse och jag, en biologilärare från Finland. Eleverna hade suttit i fängelse på grund av smärre narkotikabrott.

Den ena av lärarna hade specialiserat sig på sötvattenbiologi, den andra var algspecialist. Ute på havet mätte eleverna salthalten, pH-värdet, siktdjupet etc. Jämfört med Östersjön är förhållandena i fjorden stora och beror till stor del på salthalten. Den väldiga vattenmassan och de milda vintrarna bidrar också till dem. Det förekommer också likheter: i båda börjar syrebristen vid 30 meter.

Vi tog i land på en ö för att studera stranddjuren och -växterna. Små sjöstjärnor rörde sig i sin naturliga miljö i havet och bergsskrevor. De stora algbestånden i havet var fascinerande. På stranden undersökte vi stenarter som var sedimentbergarter från kambrosilurperioden. Stenarterna innehåller mycket fossiler. Stenarterna har genom tiderna använts bl.a. som byggstenar. På 1150-talet hade ett kloster byggts på ön av ifrågavarande sten. Idag stod bara ruinerna med sina fossiler kvar: Norges armé hade förstört klostret på 1500-talet.

Tidvattnet hade lämnat kvar vatten i bergsskrevorna. I skrevorna växer bl.a. tarmtång (*Enteromorpha*) som assimilerades i solen. Man kunde se fotosyntesen med blotta ögat i form av syre som bubblade upp från algerna.

De deltagande eleverna studerar vid det enda vuxengymnasiet i Oslo. I Helsingfors finns det sex kvällsskolor av vilka en är svenskspråkig. Eleverna studerar norska, engelska, matematik och historia, en del läser också biologi. De läser alltså bara ett främmande språk.

Skolan höll som bäst på med ett mediatek, där två till tre lärare har jour hela tiden och eleverna kan ställa frågor till dem. I annat fall jobbar eleverna i egen takt vid sina datorer. De kommer till inlärningscentret vid tider som passar dem och är där så länge som de tycker känns bra. Nu fick skolan språkstudierande, somliga skulle studera engelska och invandrarna norska. En isländsk studerande hade kommit med sin familj till Norge som har brist på arbetskraft. Han sade att

normännen inte förstår ett ord isländska även om isländskan ursprungligen har vuxit fram från norskan. Normännen brukar skriva orden på samma sätt som de uttalas på norska. Exempelvis centrum är "sentrum" - skrivet med s - och chans är "sjanse".

Hannu Vepsä, lehtori, Helsinki

MOLDEN SANKARI

Noin 500 kilometrin päässä Oslosta sijaitsee Molde. Kaupungin panoraama, näkymä vuorilta, on henkeäsalpaavan kaunis: maisemassa on 222 vuorenhuippua, Atlantin valtamerä, kiehtovia vuonoja ja niissä saaria. Kalastajia veneineen liikkuu satumaisessa maisemassa. Matkustaja-alukset kuljettavat matkaajia vuonojen yli vastapäisille rannoille ja saariin.

Moldessa on upea jalkapallostadion, ehkä Euroopan suurin tai ainakin hienoin. Se on aivan meren rannalla ja hyvin uudenaikainen. Sen viereen rakennetaan hotellia, joka valmistuttuaan näyttää laivalta. Molemmat rakennukset on piirtänyt sama arkkitehti, ja molempien rahoittajana on sama mies.

Kouluaikana tätä rahoittajaa pidettiin luuserina, koska hän ei pärjännyt koulussa. Niin hän lähti Amerikkaan ammattikalastajaksi, ja keräsi siellä työllään omaisuuden. Hän palasi aikuisena Moldeen. Nyt hän on kaupungin rikkain mies, joka saattoi lahjoittaa stadionin kaupungille. Siellä voivat nyt pelata jalkapalloa tavalliset nuoret, mutta varmaan myös miehen kaltaiset luuserit, joiden menestys saattaa olla muualla kuin kirjallisissa opinnoissa. Miehen ideana on tarjota jotain muuta kuin pelkkää koulunkäyntiä kotikaupunkinsa asukkaille. Milloinkahan Molden nimi esiintyy ensimmäisen kerran jalkapallon maailmancupin otsikoissa?

Hannu Vepsä, lektor, Helsingfors

HJÄLTEN FRÅN MOLDE

Ungefär 500 kilometer från Oslo ligger Molde. Stadens panorama, utsikten från bergen är så vacker att den tar andan ur en: landskapet inrymmer 222 bergstoppar, Atlantiska oceanen, fascinerande fjordar och öar i dem. Fiskare rör sig med sina båtar i det sagolika landskapet. Passagerarfartyg transporterar resanden över fjordarna till den motsatta stranden och ut till öarna.

Det finns en ståtlig fotbollsstadion i Molde, kanske den största i Europa, men åtminstone den finaste. Stadion ligger alldeles vid havsstranden och den är mycket modern. Bredvid den byggs ett hotell som kommer att se ut som ett skepp när det står färdigt. Båda byggnaderna har ritats av samma arkitekt och de har finansierats av en och samma man.

Under sin skoltid ansågs denna finansiär vara en looser eftersom han inte klarade sig i skolan. Därför begav han sig till Amerika, där han blev yrkesfiskare och gjorde sig en förmögenhet genom sitt arbete. Som vuxen återvände han till Molde. Nu är han stadens rikaste man som kunde donera staden en stadion. Vanliga ungdomar, men också losers i stil med mannen, vilkas framgång kan ligga i annat än skriftliga studier, erbjuds nu en chans att spela fotboll. Mannens tanke är att erbjuda också något annat än bara skolgång till invånarna i staden. Vi får se när namnet Molde förekommer första gången i rubrikerna om världscupen i fotboll?

Risto Laakkonen, neuvotteleva virkamies, työministeriö

POHJOLAN JA SUOMEN MONIKULTTUURISUUS

Suuri amerikkalainen musta kirjailija, James Baldwin totesi 1960-luvulla ilmestyneessä kirjassaan *Fire next time*, että USA:n rotuerottelu ei ole mustien ongelma, vaan valkoisten ongelma. Tämä pätee myös suomalaisten kotoutumiseen eli integroitumiseen uuteen aikaisempaa monimuotoisempaan Suomeen.

Yhteiskuntien monimuotoistuminen ja monimuotoisuus ovat muotiin tulleita käsitteitä, joiden sisältöä etsitään. Esimerkiksi ilmaisu etninen monimuotoisuus on ihmisiä kokoava käsite. Ihmisten maailma on täynnä monimuotoisuutta. Voimme toimia yhdistävien tekijöiden ja suurempien kokonaisuuksien hyväksi. Vastuullisuuteen kasvanut ihminen kykenee näkemään selvemmin ihmisiä yhdistävät kuin erottavat tekijät. Henkiseen kypsyyteen ja sosiaaliseen vastuuseen kasvamisessaan puolitiehen jäänyt näkee ylittämättömiä rajoja. Hänen mielestään kosketuspintaa ei ole esimerkiksi sukupolvien, yhteiskuntaryhmien, vähemmistöjen, sairaiden ja terveiden, rikkaiden ja köyhien välillä.

Maapalloistuminen ja kansainvälinen rakennemuutos ei ole alkanut tänään. Koko ihmiskunnan historia on ollut jatkuvaa muutosta. On ollut löytöretkiä, maanosien asuttamista, siirtolaisuutta, keksintöjä ja innovaatioita. Koko ihmiskunnan historia on perustunut ihmisten liikkuvuuteen ja kohtaamiseen. Maanosien asuttaminen, kansallisvaltioiden syntyminen ja rajojen määräytyminen perustui aikaisemmin lähes kokonaan valloituspolitiikkaan. Kansallisvaltioiden kivijalan muodosti ajatus etnisestä ja yhtenäisen kulttuurin ja kielen valtiosta, jota piti koossa pitkälle viety heimoajattelu. Eurooppalaisten valloittajien ja uudisasukkaiden tieltä raivattiin alkuperäisväestöt sivuun. Euroopan unioni, oltakoon siitä mitä mieltä tahansa, on ensimmäinen laaja liittymä, joka on syntynyt rauhanomaisessa prosessissa. Etnisten ja muiden vähemmistöjen oikeudet ja syrjimättömyyden periaate on kirjoitettu useimpien ns. sivistysvaltioiden perustuslakiin. Euroopan unioni on kirjannut syrjinnän estämisen kahteen direktiiviin.

Aikaisemmin esimerkiksi elinkeinoja koskettanut rakennemuutos saattoi kestää useita sukupolvia. Muutosvauhti on tänään kuitenkin monille liian nopea ja samalla monet hyvät arvot ovat jääneet muutosten jalkoihin.

Suomi elää tänään eräänlaista testivaihetta. Olemme tässä noin 10 vuotta muuta Pohjolaa jäljessä. Meidän tulee kyetä kasvamaan maaksi, jossa pystytään kohtaamaan etninen erilaisuus ja tekemään siitä uutta yhteisyyttä ja hyvää tulevaisuutta. Tähän ei kuitenkaan ole oikotietä. Etnisen monimuotoisuuden ymmärtäminen ja hyväksyminen sekä hyvien etnisten suhteiden edistäminen ihmisten välillä on hyvin ajankohtainen asia. Sivusta tarkkaajan näkökulma ei kehitä ketään. Joku on sanonut, että silmiensä sulkeminen on kannanotto! Valistuneiden ihmisten velvollisuus on reagoida ja toimia etnistä syrjintää ja rasismia vastaan arkielämän eri tilanteissa.

Vielä jokin aika sitten kielteisesti etniseen moninaisuuteen ja tasavertaisuuteen suhtautuvat ihmiset kirjoittivat lähes ainoana esimerkiksi yleisönosastoihin. Suvaitsevat ja ymmärtävät kirjoitukset puuttuivat lähes täysin. Meillä saatettiin julkaista rasistisia pilapiirroksia tai korostaa heimoajattelun merkitystä ja kansainvälistymisen mukanaan tuomia uhkia. Tämä on osaltaan hidastuttanut kehitystä kohti hyviä etnisiä suhteita ja monimuotoisuutta. Nyt tilanteessa on tapahtunut myönteisiä muutoksia, mutta riittävätkö ne etnisen tasavertaisuuden saavuttamiseksi? Yksittäisten ihmisten ja järjestöjen toiminnasta syntyy pieniä jokia, joista voi syntyä voimakkaita, uuteen kehitysvaiheeseen kuljettavia virtoja. Mitä suvaitsevampia etniset asenteet ovat Suomen väestössä, sitä myönteisemmällä tavalla tämä myös heijastuu poliittiseen kulttuuriin ja vaalien kautta tapahtuviin valintoihin.

Maahanmuutto kuten myös suomalaisten maastamuutto tulevat mm. kansainvälistymisen vuoksi lisääntymään. Jotta Suomen väestökehitys ei kääntyisi pysyvään laskuun vuoden 2010 paikkeilla, nettomuuton tulisi olla vuositasolla vuodesta 2000 alkaen ainakin vuoteen 2020 asti 15 000 henkilöä vuodessa. Tämä arvio saattaa olla ylivarovainen, jota tulee tarkentaa ylöspäin.

Kehittyneet maat ovat jo aloittaneet kilpailun osaavasta työvoimasta. Tämä ei koske pelkästään korkeateknologian alojen ammatteja vaan esimerkiksi terveydenhoitohenkilöstöä, jota lähtee jo nyt Suomesta Norjaan, Tanskaan, Ruotsiin, Englantiin, Saksaan ja Sveitsiin. Suomessa ollaan hitaasti heräämässä edessä olevaan kilpailuun. Väestön ikärakenteen muutos asettaa pian uusia vaatimuksia työmarkkinoille. Työvoiman määrä vähenee 2000-luvun alussa ja väheneminen kulminoituu vuoden 2010 paikkeilla, johon mennessä suuret ikäluokat ovat kokonaisuudessaan siirtyneet eläkkeelle.

Sellaista maata, jonne kukaan ei olisi koskaan tullut tai josta kukaan ei olisi koskaan lähtenyt, ei ilmeisesti ole olemassa. Suomi ei voi enää palata takaisin toisen maailmansodan jälkeisten kolmen vuosikymmenen yhtenäisen kulttuurin etnisesti suljettuun aikakauteen. Suomi ei voi ihmisoikeuksia puolustavana maana valita, mitä se haluaa nähdä ja keitä se pelkästään haluaisi auttaa. Todellisen valtakirjan maahanmuuttajatyölle ja hyvien etnisten suhteiden edistämiseksi saa se, joka kantaa myös huolta syrjäytyneistä ja osattomuuden äärelle joutuneista suomalaisista. Näemme muissa maissa hyviä ja huonoja esimerkkejä. Meillä olisi vielä mahdollista ottaa niistä oppia ja uskaltaa kohdata nykyistä paljon monimuotoisempi tulevaisuus. Tässä kehityksessä medialla, viranomaisilla, työelämän osapuolilla, yhdistyksillä, uskonnollisilla yhteisöillä ja yksittäisillä ihmisillä on yhteinen tehtävä.

Hyviä ja yhdenvertaisia etnisiä suhteita etsittäessä käytetään usein käsitettä suvaitsevaisuus. Suvaitsevaisuus ei kuitenkaan riitä. Me tiedämme kuinka riittämätön ja jopa loukkaava tuo käsite on, mikäli sanomme hyvälle ystävälle tai elämäntoverille: minä suvaitsen sinua. Oikeampi käsite on ihmisen ja elämän kunnioittaminen!

Risto Laakkonen, konsultativ tjänsteman, arbetsministeriet

NORDENS OCH FINLANDS MÅNGKULTURALISM

Den store amerikanske svarte författaren James Baldwin konstaterade i sin bok *Fire Next Time*, som utkom på 1960-talet, att USA:s apartheid inte är de svartas problem, utan de vitas. Detta gäller också finländarnas integrering i ett nytt, mera pluralistiskt Finland.

Samhällets pluralism är ett begrepp som är på modet och vars innehåll man söker. Till exempel uttrycket etnisk pluralism är ett begrepp som sammanfattar människan. Människornas värld är full av pluralism. Vi kan verka för förenande faktorer och större helheter. En människa som mognat till ansvarighet är i stånd att klarare se de faktorer som förenar människorna än de faktorer som skiljer åt människorna. Den som stannat på halva vägen i sin fostran till andlig mognad och socialt ansvar ser oöverkomliga gränser. Enligt en sådan människa finns det ingen kontaktyta t.ex. mellan generationer, samhällsgrupper, minoriteter, sjuka och friska, rika och fattiga.

Globaliseringen och den internationella strukturomvandlingen har inte börjat i dag. Hela mänsklighetens historia har varit en ständig omvandling. Det har förekommit upptäcktsfärder, befolkande av världsdelarna, migration, uppfinningar och innovation. Hela mänsklighetens historia har grundat sig på människornas rörlighet och konfrontationer. Befolkandet av världsdelarna, uppkomsten av nationalstater och fastställandet av gränser baserade sig tidigare nästan helt på erövringspolitik. Nationalstaternas grundval utgjordes av tanken på en etnisk stat med en enhetlig kultur och ett enhetligt språk och som sammanhölls av ett långtgånget stamtänkande. Ursprungsbefolkningarna röjdes ur vägen för de europeiska erövrarna och nybyggarna. Europeiska unionen, vilken åsikt man än må ha om den, är den första omfattande alliansen som uppkommit genom en fredlig process. De etniska och andra minoriteternas rättigheter och principen om icke-diskriminering finns upptagna i de flesta s.k. civiliserade staters grundlag. Europeiska unionen har upptagit förhindrandet av diskriminering i två direktiv.

Tidigare kunde en strukturomvandling som exempelvis gällde näringar vara i flera generationer. Omvandlingstakten är i dag emellertid för snabb för många och samtidigt har många goda värden blivit nedtrampade.

Finland lever i dag i ett slags testskede. I detta är vi ca 10 år efter det övriga Norden. Vi bör kunna växa till ett land där man kan konfronteras med etnisk olikhet och av denna åstadkomma en ny gemenskap och en god framtid. Till detta finns dock ingen genväg. Att förstå och acceptera etnisk pluralism och att främja goda etniska relationer mellan människorna är något mycket aktuellt. En observatörs perspektiv utvecklar ingen. Någon har sagt att det är ett ställningstagande om man sluter ögonen! Det är bildade människors skyldighet att reagera och verka mot etnisk diskriminering och rasism i vardagslivets olika situationer.

Ännu för någon tid sedan var nästan de enda som skrev t.ex. i insändarspalterna människor som förhöll sig negativt till etnisk pluralism och jämställdhet. Toleranta och förståelsefulla insändare saknades nästan helt. Det hände att man hos oss kunde publicera rasistiska skämtteckningar eller betona stamtänkandets betydelse och de hot som internationaliseringen medför. Detta har för sin del fördröjt utvecklingen mot goda etniska relationer och pluralism. Nu har det skett positiva förändringar i situationen, men är de tillräckliga för att etnisk jämlikhet skall uppnås? Enskilda människors och organisationers verksamhet ger upphov till små älvar, vilka kan åstadkomma kraftiga strömmar som leder till ett nytt utvecklingsskede. Ju tolerantare de etniska attityderna är hos Finlands befolkning, dess positivare återspeglas detta i den politiska kulturen och de urval som sker genom val.

Invandringen liksom också finländarnas emigration kommer att öka bl.a. på grund av internationaliseringen. För att Finlands befolkning inte skall börja minska permanent kring år 2010, bör nettoinvandringen på årsnivå från och med år 2000 åtminstone till år 2020 vara ca 15 000 personer. Denna uppskattning kanske är för försiktig och bör preciseras uppåt.

De utvecklade länderna har redan inlett konkurrensen om kunnig arbetskraft. Detta gäller inte enbart branscher inom högteknologin, utan t.ex. hälsovårdspersonal som redan nu beger sig från Finland till Norge, Danmark, Sverige, England, Tyskland och Schweiz. I Finland håller man långsamt på att vakna upp till den förestående konkurrensen. Förändringen i befolkningens åldersstruktur ställer snart nya krav på arbetsmarknaden. Arbetskraftens mängd minskar i början av 2000-talet och minskningen kulminerar kring år 2010, då de stora åldersklasserna i sin helhet blivit pensionerade.

Uppenbarligen finns det inte något sådant land dit ingen någonsin skulle ha kommit eller därifrån ingen någonsin skulle ha farit bort. Finland kan inte längre återgå till det etniskt slutna tidevarvet med en enhetlig kultur som fanns under de tre decennierna efter andra världskriget. Som ett land som försvarar de mänskliga rättigheterna kan Finland inte välja vad det vill se och enbart vilka det vill hjälpa. Den verkliga fullmakten till invandrararbete och främjande av de etniska relationerna får den som också har omsorg om de finländare som blivit utslagna och lottlösa. Vi ser i andra länder goda och dåliga exempel. Vi skulle ännu ha möjlighet att ta lärdom av dessa och våga möta en mycket mera pluralistisk framtid. Då det gäller denna utveckling, har medierna, myndigheterna, parterna i arbetslivet, föreningar, religiösa samfund och enskilda människor en gemensam uppgift.

Då man söker goda och jämställda etniska relationer, använder man ofta begreppet tolerans. Det räcker emellertid inte med tolerans. Vi vet hur otillräckligt och rentav sårande detta begrepp är, ifall vi säger till en god vän eller vår livskamrat: jag tolererar dig. Ett riktigare begrepp är respekterande av människan och livet!

Christian Brandt, pääsihteeri, Suomenruotsalaiset kansankäräjät

SUOMENRUOTSALAISUUDEN PÄIVÄ 6.11.

Suomenruotsalaisuuden päivä, Svenska dagen, jota vietetään tänään, on suomenruotsalaisten oma juhlapäivä. He kokevat sen symbolina oikeudesta puhua omaa äidinkieltään, ruotsia, Suomessa. Toisaalta se on myös kansallinen juhlapäivä, jolla halutaan osoittaa kunnioitusta yhteiselle kaksikieliselle isänmaalle.

Käytännössä suomenruotsalaisuuden päivää vietetään nykyään niin, että järjestetään pääjuhla, joka lähetetään ruotsinkielisessä radiossa. Sen juhlapuhe saa yleensä paljon huomiota osakseen ruotsinkielisissä lehdissä ja televisiossa. Lisäksi eri paikkakunnilla järjestetään lukuisia pienempiä juhlia ympäri maata ruotsinkielisillä seuduilla ja kouluissa tietysti myös. Juhlien ohjelmat ovat yleensä hyvin perinteisiä sisältäen kansanmusiikkia, kuorolaulua ja juhlapuheita. Vaikka juhlat ovat hieman vanhanaikaisia, ne keräävät kuitenkin vuosittain suuria yleisöitä.

Ensimmäistä suomenruotsalaisuuden päivää vietettiin vuonna 1908 Ruotsalaisen kansanpuolueen aloitteesta. Juhlapäiväksi valittiin sankarikuningas Kustaa II Adolfin kuolinpäivä Lützenissä. Ensimmäiset juhlat keräsivät tuhansia osanottajia, jotka täyttivät kokonaan mm. Helsingissä Senaatintorin. Nykyään kukaan suomenruotsalainen tuskin enää ajattelee sitä, että päivä alun perin vietettiin erään Ruotsin sankarikuninkaan kunniaksi, vaan sen katsotaan olevan nimenomaan suomenruotsalaisten oma juhlapäivä. Suomenruotsalaisuuden päivää vastaavaa juhlaa ei vietetä Ruotsissa.

Tarvitaanko sitten erityistä suomenruotsalaisuuden päivää? Eräs vastaus tähän kysymykseen voisi olla, että suomenruotsalaiset itse kokevat oman juhlapäivänsä vieton tärkeäksi. Ihminen ei elä "pelkästään leivästä". Oma juhlapäivä luo yhteisyyden tunteen, jota ei voida millään lainsäädännöllä vahvistaa. On muistettava, että suomenruotsalaiset ovat melko pieni ryhmä ja enemmistökulttuurin paine tuntuu usein tukahduttavalta. Tässä tilanteessa oma juhlapäivä, jona Suomen lippu liehuu ruotsin kielen puolesta, on erittäin merkityksellinen.

Tänä päivänä voimme myös muistaa ympäri maailmaa eläviä kielellisiä ryhmiä ja heidän usein polttavia ongelmiaan. Kielikysymyksien ratkaisumalleja pohditaan nykyisin monissa eri maissa. Edelläkävijämaina mainitaan usein Suomi, Sveitsi, Belgia ja Kanada. Suomen edistyksellistä kielisäädäntöä arvostetaan muissa maissa. Kielitilannettamme käytetään esimerkkinä taitavasti toteutetusta kielellisestä tasa-arvosta: maan kummallakin kieliryhmällä on ollut perustuslain turvaama oikeus oman äidinkieltensä käyttämiseen. - Voimme olla ylpeitä ja iloisia siitä, että Suomi jatkuvasti on rikas, kaksikielinen kulttuurimaa.

Musiikkiehdotukset

Hagfors: Modersmålets sång

Slotte-Andersson: Slumrande toner

Christian Brandt, generalsekreterare, Svenska Finlands folkting

SVENSKA DAGEN DEN 6 NOVEMBER

Svenska Dagen, som firas idag (6.11) är finlandssvenskarnas egen dag. Den upplevs av finlandssvenskarna som en symbol för rätten att tala sitt eget svenska modersmål i Finland. Men i andra hand uppfattas den också som en nationell festdag då man vill hylla ett tvåspråkigt gemensamt fosterland.

I praktiken firas Svenska Dagen nuförtiden så att det ordnas en huvudfest som sänds i den svenska radiokanalen och vars festtal brukar få stort utrymme i svenska tidningar och TV, dessutom ordnas flera små lokala fester runt om i det svenskspråkiga Finland. Festernas program är vanligen mycket traditionellt, med folkmusik, körsång och högstämda festtal. Trots att formerna kanske är litet omoderna, samlar festen varje år stora publikskaror, från alla samhällsklasser.

Den första Svenska Dagen festen firades år 1908 på initiativ av Svenska folkpartiet. I tidens nationalromantiska anda valde man hjältekonungen Gustaf II Adolfs dödsdag vid Lützen som festdag. De första festerna samlade tusentals deltagare som helt fyllde Senatstorget i Helsingfors. Idag tänker knappast någon finlandssvensk längre på att dagen ursprungligen firades till en svensk hjältekungs ära, utan man ser den som en rent finlandssvensk angelägenhet. Någon motsvarighet till firandet av Svenska Dagen förekommer inte heller i Sverige.

Trots att det var Svenska folkpartiet som tog initiativet till firandet av Svenska Dagen har festerna idag fått en alltmer opolitisk karaktär. Huvudfesten arrangeras sedan 40-talet av Svenska Finlands folkting, som är en samarbetsorganisation för alla politiska partier med verksamhet på svenska. På så vis deltar t.ex. de svenska socialdemokraterna via sin organisation Finlands Svenska arbetarförbund, aktivt i firandet av Dagen.

Behövs det då en speciell svensk dag? Räcker det inte med att de svenskspråkigas rättigheter finns fastslagna i vår grundlag?

Ett svar på frågan kunde kanske vara att finlandssvenskarna själva tycker att det är viktigt med firandet av en egen dag. Människan lever som bekant inte av "bröd allena". En egen svensk dag skapar en samhörighetskänsla som inte kan befästas i någon lag. Man måste också komma ihåg att finlandssvenskarna är en ganska liten folkgrupp, och att trycket från majoritetskulturen i dagens effektiva informationssamhälle ofta känns kvävande. I en sådan situation innebär en egen dag, då den finska flaggan vajar för det svenska språket, ganska mycket.

Hur betydelsefull än Svenska Dagen är för finlandssvenskarna, är det i alla fall skäl att understryka att dagen under inga omständigheter är riktad mot någon annan. Förhoppningsvis är språkstridens tider för evigt förbi. En stor del av finlandssvenskarna lever idag i tvåspråkiga äktenskap och är anställda på finskspråkiga arbetsplatser. Det finlandssvenskarna minst av allt önskar är konflikter med sina finska bröder och systrar. Finlandssvenskarna har i alla tider känt, och också i kristid visat att Finland är deras fosterland. En finlandssvensk blir därför speciellt glad när han på Svenska Dagen ser en finsk flagga vaja i en helt finskspråkig trakt.

I dag kan vi också tänka på språkliga minoriteter i olika delar av världen och på deras ofta brännande problem. Nuförtiden diskuterar man språkfrågor och deras varierande lösningsmodeller i många länder. Som pionjärer nämns ofta Finland, Schweiz, Belgien och Kanada. Den progressiva språklagstiftningen i Finland har internationellt anseende. Vår språksituation används som exempel på hur man på ett skickligt sätt kan förverkliga den språkliga jämställdheten; enligt grundlagen har

båda våra språkgrupper rätt att använda sitt eget modersmål. - Vi kan vara glada och stolta över att Finland alltjämt är ett rikt, tvåspråkigt kulturland.

Musikförslag

Hagfors: Modersmålets sång

Slotte-Andersson: Slumrande toner

Ulla Lilius, lehtori, Lahti

NOBEL-JUHLA 10.12.

Joka vuosi Alfred Nobelin, ruotsalaisen keksijän, kulttuurinsuosijan ja rauhanystävän, kuolinpäivänä 10. joulukuuta yli miljardi televisionkatsojaa ympäri maailmaa näkee vastaanottimistaan juhlallisen Nobelin palkintojen jaon Tukholman konserttitalolla sekä välähdyksiä loisteliaasta illallisjuhlasta Kaupungintalon Sinisessä salissa. Rauhan palkintoon liittyvät juhlallisuudet järjestetään Oslossa.

Nobelin palkintoja on jaettu vuodesta 1901 lähtien yli 700:lle tieteiden ja kirjallisuuden edustajalle. Alussa palkintoja oli viisi: kemian, fysiikan, lääketieteen, kirjallisuuden ja rauhan palkinnot. Vuonna 1968 perustettiin lisäksi taloustieteen Nobelin palkinto, kun Ruotsin valtionpankki täytti 300 vuotta. Palkintojen saajat ovat keksinnöillään tai ideoillaan hyödyttäneet koko ihmiskuntaa. Radio, televisio, transistori, laser ja geenitekniikka ovat vain muutama esimerkki palkittujen työn tuloksista. Kaksi suomalaista, fyysikko A.I. Wirtanen ja kirjailija F.E. Sillanpää ovat saaneet Nobelin palkinnon.

Kuka oli Alfred Nobel? Hän syntyi 21. lokakuuta 1833 ammustehtailija Immanuel Nobelin perheeseen. Alfredin ollessa 9-vuotias koko perhe muutti Pietariin. Siellä oli tehdas jossa Immanuel Nobel kehitteli mm. räjähtäviä vedenalaisia miinoja. Räjähdeet olivat siis oleva Alfredin kohtalona. Mutta hänen elämänsä olisi voinut kulkea toisenlaisiakin polkuja. Pietarissa hän sai monipuolista opetusta ja osasi jo 17-vuotiaana sujuvasti viittä kieltä. Alfred oli poikkeuksellisen innostunut kirjallisuudesta ja runoudesta, taitava kynänkäyttäjät itsekin. Hän kirjoitti runoja ja vähän ennen kuolemaansa näytelmänkin.

Immanuel Nobel tarvitsi työlleen jatkajan. Niinpä Alfred lähetettiin ulkomaille, mm. kuuluisan professori Peloutzen laboratorioon Ranskaan saamaan koulutusta. Siellä Alfred Nobel tutustui räjähdysalttiiseen öljyyn nitroglyseriiniin ja oivalsi sen tarjoamat mahdollisuudet. Vuonna 1873 Nobel asettui asumaan Ranskaan. Hän osti Avenue Malakoffin varrelta Pariisista loisteliaan talon, jonka takapihalla sijainneeseen pieneen talliin hän rakensi laboratorion. Siellä ja Saksan tehtaillaan hän yritti kesyttää nitroglyseriinin ja onnistui siinä lopulta yhdistämällä sen ja piimaan. Bang! Siinä se oli! Dynamiitti oli keksitty. Keksinnön vaikutus oli valtava. Se helpotti monella tavalla rakentamista, mm. teiden raivaamista vaikeakulkuisille seuduille, kuten 15 km pitkän St Gotthardin tunnelin rakentamisen. Se mullisti myös sodankäynnin.

1800-luvun lopussa Nobel kirjoitti sihteerilleen, rauhan aktivisti Bertha von Suttnerille: "Haluaisin keksiä jotain, koneen tai aineen, joka saisi aikaan niin kauhistuttavan joukkotuhon että sodasta tulisi mahdottomuus ikuisiksi ajoiksi." Idealistisesti hän halusi uskoa että vaarallisten räjähteiden pelote olisi niin suuri, että se estäisi niiden käyttämisen tuhoaseina. Useissa Nobelin kirjoituksissa ja puheissa tuli ilmi hänen huono omatuntonsa siitä, että hän oli tullut kehittäneeksi hirvittävää tuhoa ja kärsimyksiä aiheuttavan räjähdysaineen. Alfred Nobelin testamentissaan säätämän rauhanpalkinnon monet haluavatkin tulkita hänen anteeksipyyntökseen ihmiskunnalle. On epäselvää mistä Alfred Nobel sai rauhanajatuksensa. Olivatko ne kenties peräisin hänen kirjallisuudenharrastuksestaan? Hänen mielikirjailijansa oli nuoruusvuosista lähtien englantilainen runoilija ja pasifisti Shelley, joka kuvasi runoissaan usein sodan mielettömyyttä. Vai oliko Berta von Suttner, "Aseet pois" -kirjan kirjoittaja, tehnyt "kuolemankauppiasta" pasifistin?

Alfred Nobel kuoli 10. p:nä joulukuuta 1896 San Remossa Italiassa. Hän oli elänyt hyvin yksinäisen ja osittain sisäänpäin kääntyneen elämän. Hän ei ollut koskaan naimisissa eikä hänellä ollut lapsia. Vainajan veljenpoikien setänsä kirjoituspöydältä löytämä testamentti oli sukulaisille järkytys. Siinä Alfred Nobel määräsi, että hänen valtavasta omaisuudestaan oli muodostettava säätiö ja kertyvät korot oli käytettävä viiteen joka vuosi jaettavaan palkintoon hänen määräämällänsä tavalla.

Testamentillaan Nobel tuli jättäneeksi Ruotsille perinnön, joka on tuonut maalle runsaasti arvonantoa ja kunniaa yli sadan vuoden ajan.

Linkkejä

www.nobel.se

Ulla Lilius, lektor, Lahtis

NOBELFESTEN DEN 10 DECEMBER

Varje år den 10 december, på den svenska uppfinnarens, kulturmeccenatens och fredsvännens Alfred Nobels dödsdag, kan över en miljard tevetittare runtom i världen följa med den festliga utdelningen av Nobelprisen i Stockholms konserthus samt glimtar från den storslagna banketten i Blå Hallen i Stockholms stadshus. Festligheterna i anslutning till utdelningen av fredspriset anordnas i Oslo.

Sedan 1901 har Nobelpris utdelats till över 700 representanter för vetenskaperna och litteraturen. Till en början var prisen fem till antalet: prisen i kemi, fysik, medicin och litteratur samt fredspriset. År 1968 grundades ytterligare Nobelpriset i ekonomisk vetenskap, då Sveriges Riksbank fyllde 300 år. Pristagarna har genom sina uppfinningar eller idéer gagnat hela mänskligheten. Radion, televisionen, transistorn, lasern och gentekniken är bara några exempel på resultatet av de prisbelöntas arbete. Två finländare, fysikern A.I. Wirtanen och författaren F.E. Sillanpää har fått Nobelpriset.

Vem var Alfred Nobel? Han föddes den 21 oktober 1833 till ammunitionsfabrikör Immanuel Nobels familj. Då Alfred var 9 år gammal flyttade hela familjen till S:t Petersburg. I S:t Petersburg fanns en fabrik, där Immanuel Nobel utvecklade bl.a. minor som exploderade under vatten. Sprängämnen skulle med andra ord bli Alfreds öde, även om hans liv också kunde ha fått en annan inriktning. Alfred fick mångsidig undervisning i S:t Petersburg och som 17-åring talade han redan fem språk flytande. Alfred var exceptionellt intresserad av litteratur och poesi och han var själv en skicklig skribent.

Immanuel Nobel behövde någon som skulle fortsätta hans arbete. Sålunda skickades Alfred utomlands för att få utbildning, bl.a. till den berömda professor Peloutzes laboratorium i Frankrike. Det var här som Alfred Nobel stiftade bekantskap med nitroglycerin som var en högexplosiv olja och han insåg de möjligheter som nitroglycerinet erbjöd. År 1873 bosatte sig Nobel i Frankrike. Han köpte ett ståtligt hus vid Avenue Malakoff i Paris och i det lilla stallet på bakgården byggde han ett laboratorium. Där, och vid sina fabriker i Tyskland, försökte han tämja nitroglycerinet, vilket han slutligen lyckades genom att kombinera det med kiselgur. Bang! Där satt den! Dynamiten hade uppfunnits. Uppfinningen hade en väldig inverkan. Den underlättade byggandet på många sätt, bl.a. röjandet av vägar till svårframkomliga trakter, exempelvis byggandet av den 15 km långa tunneln St Gotthard. Vidare innebar den en omvälvning i krigföringen.

I slutet av 1800-talet skrev Nobel till sin sekreterare, fredsaktivisten Bertha von Suttner: "Jag skulle vilja uppfinna något, en maskin eller ett ämne som skulle åstadkomma så fruktansvärd massförstörelse att krig skulle bli en omöjlighet för eviga tider." Som den idealist han var ville han tro att farliga sprängämnen skulle vara tillräckligt skrämmande för att ingen skulle använda dem som förstörelsevapen. Nobel gav i flera av sina skrifter och tal uttryck för sitt dåliga samvete över att han hade utvecklat ett sprängämne som skapar förskräcklig förstörelse och stort lidande. Därför är det många som vill tolka fredspriset, som Alfred Nobel hade bestämt om i sitt testamente, som hans avbön till mänskligheten. Det är oklart varifrån Alfred Nobel fick sina tankar om fred. Kanske de härstammade från hans litteraturintresse? Ända sedan Nobel var ung hade hans favoritförfattare varit den engelska poeten och pacifisten Shelley, som ofta beskrev krigets vansinne. Eller var det kanske Berta von Suttner, författaren till boken "Ned med vapnen", som hade gjort "mannen som sålde död" till en pacifist?

Alfred Nobel dog den 10 december 1896 i San Remo i Italien. Han hade levat ett mycket ensamt och delvis inåtvänt liv. Han hade aldrig varit gift och han hade inga barn. Testamentet som den avlidnes brorssöner fann på sin farbrors skrivbord var en chock för släktingarna. I testamentet bestämde Alfred

Nobel att hans väldiga förmögenhet skulle omvandlas till en stiftelse och att räntorna som löpte in skulle användas för fem pris, som skulle utdelas årligen enligt hans bestämmelser. Genom sitt testamente kom Nobel att lämna Sverige ett arv som har medfört mycket respekt och ära för landet i över hundra år.

Länkar

www.nobel.se

Urda-Maria Backström, opetusneuvos, Kotka

LUCIAN PÄIVÄ 13.12.

Joulu on perinteiden elähdyttämää aikaa. On selvää, että ulkoiset olosuhteet muuttuvat vuosien mittaan, mutta jotain tahdomme silti säilyttää muuttumattomana. Ja toisaalta: nykyaikakin luo uusia perinteitä. Sellainen on esimerkiksi Lucia-traditio, joka tuntuu vahvistuvan vuosi vuodelta ja jonka suosio on yhä kasvamassa. Koska Lucian päivä sattuu adventtiaikaan, se mielletään helposti jouluun kuuluvaksi varsinkin, kun sen sanoma sopii hyvin joulun henkeen.

Joku on sanonut, että Lucian päivän vietto on yhdistelmä italialaista legenda ja pohjoismaista kansanperinnettä. On ehkä paikallaan selvittää hieman käsitteitä ja antaa joitakin taustatietoja tapahtumista, joiden seurauksena Lucia-päivä on luonut sen kauniin perinteen, joka ikään kuin virittää meidät itse joulun odotukseen ja tunnelmaan. Meille tämä tapa on tullut Ruotsista.

Lucia oli sisilialainen neito, josta oli tullut kristitty. Uskonsa takia hän kärsi marttyyrikuoleman 300-luvun alussa, eräiden tietojen mukaan joulukuun 13. päivänä vuonna 304. Varsinkin Italiassa häntä palvottiin sokeiden ja silmäsairaiden puolesta rukoilijana. Suomenkin ensimmäisessä pyhimyskalenterissa, joka ilmestyi vuonna 1488, on joulukuun 13. päivän kohdalla Lucia. Lucia on latinalainen nimi ja merkitsee valoa.

Ennen nykyisen gregoriaanisen kalenterin voimaantuloa vuonna 1753 talvipäivänseisaus sattui joulukuun 13. päiväksi, jolloin päivä oli lyhyin ja yö pisin. Silloin pahat voimat olivat liikkeellä. On selvää, että Luciasta, valonkantajasta kehkeytyi pimeyden vastavoima.

Kuninkaallinen koulujärjestys vuodelta 1724 määräsi, että syyslukukausi päättyy joulukuun 13. päivänä. Vaikka tämä määräys lakkasi olemasta voimassa runsaat sata vuotta myöhemmin, vuonna 1843, koulujen joulujuhlaa kutsuttiin vielä vuosisadan lopulla "Luciafestiksi" (Luciajuhla).

Vuodesta 1950 Suomen laajalevikkisin ruotsinkielinen päivälehti Hufvudstadsbladet järjestää yhdessä Folkhälsanin kanssa valtakunnallisen Lucia-äänestyksen, jonka yhteydessä kerätään varoja hyväntekeväisyyteen. Kysymys ei ole mistään missikilpailusta, vaikka ehdokaiden kuvat ja esittelyt julkaistaan sanomalehdessä. Äänestyksessä koetetaan löytää Suomen Lucian tehtäviin kaikkein sopivin nuori nainen. Tärkeintä koko Lucia-valinnassa on varojen keruu Folkhälsanin toiminnan tueksi.

Suomen Lucia-neitoa ei ole milloinkaan valjastettu mainoskampanjoiden myyntivaltiksi. Lucian tulee osata laulaa, hänellä pitää olla hyvä, luonteva käytös, hänen tulee osata keskustella ja seurustella lasten ja vanhusten, vammaisten, sairaiden ja yksinäisten kanssa. Lucian pitää yksinkertaisesti jo pelkällä olemuksellaan luoda hyvää mieltä kaikkien niiden luona, joita hän käy tervehtimässä. Ennen joulua Lucia vieraillee kymmenissä leikkikouluissa, vanhainkodeissa, sairaaloissa ja hoitolaitoksissa ja myös omissa kodeissaan asuvien vanhusten luona. Sotainvalidien hoitokoti Kauniala Kauniaisissa ja näkövammaisten koulu Helsingissä saavat joka vuosi Lucian vieraakseen.

Kynttiläkruunu kutreillaan valon kuningatar Lucia avustajineen herkistää mielemme. Seuraamme hänen kulkuaan ja kuuntelemme hänen kaunista lauluaan. Lucia vetoaa sydämiimme ja tahtoomme auttaa kovaonnisia lähimmäisiämme. Korviimme jää soimaan Lucian perinteinen laulu: "Pyhä Lucia, kirkas kangastus, anna meidän talviyöhömme kauneutesi loistoa".

Musiikki

Lucia-laulu

Urda-Maria Backström, undervisningsråd, Kotka

LUCIADAGEN DEN 13 DECEMBER

Luciatraditionen är fast rotad i Svenskfinland, men också helt finskspråkiga har börjat uppmärksamma luciafirandet.

Professor Bo Lönnqvist, berömd expert på gamla seder och bruk, har konstaterat, att det är ytterst sällsynt, att en främmande sedvänja snabbt vinner spridning i ett nytt land.

När den vitklädda ljusdrottningen, en i Sydtyskland utformad julängel, spridd till Sverige på 1700-talet, upptagen i studentnationer och föreningar på 1800-talet, framträder i vårt land från och med 1900-talet, var både namnet Lucia och de viktigaste attributen ljusen redan välkända.

Luciadagen hade nämligen varit en allmän festdag med många ljus i städerna. Namnet Lucia kommer från latinets lux, lucis, som betyder "ljus". Luciadagen firas alltjämt den 13 december. Enligt den julianska kalendern inföll årets längsta natt den 13 december. Den nya tideräkningen, den gregorianska, antogs år 1753 och enligt den infaller vintersolståndet - årets längsta natt och kortaste dag - just före jul.

Den kungliga skolordningen av år 1724 stadgade, att skolorna årligen hade två ferier, den ena på vintern och den andra på sommaren. Vinterferien - vinterlovet, såsom vi i Finland kallar den - varade från Lucia den 13 december till Kyndelsmässan den 2 februari. Även om förordningen upphörde att gälla år 1843, kallade man skolans julfest luciafest intill 1800-talets slut, fastän den inte mera firades den 13 december.

Tidpunkten, den mörkaste under året, har genom århundraden förlänat jultidens ljus en särskild lyskraft, som givit människor en trygghet - traditionens viktigaste förutsättning.

Vi finlandssvenskar känner till legenden om det katolska helgonet Lucia, som år 304 led martyrdöden i Syracusa på Sicilien.

Det har sagts, att den moderna luciatraditionen har sin bästa grogrund i den spontana hjälpviljan. Därför ordnar vi gärna i samband med luciaval en penninginsamling, som ger var och en av oss möjlighet att hjälpa dem, som har det sämre ställt.

Luciafirandet uppfattas idag som en värdig inledning på själva jultiden. Lucias sånger, "Sankta Lucia, ljusklara hägring" och "Natten går tunga fjät", båda texter till en italiensk folkmelodi, och alla andra julsånger, som Lucia och hennes följe sjunger, lyfter fram det, som vi vill se som det centrala i vårt luciafirande: budskapet om ljuset, som skall besegra mörkret och föra med sig värme och glädje till frusna människohjärtan.

Tack vare TV kan hela Finlands folk se rikslucian med följe skrida ner för domkyrkans trappor i Helsingfors. Luciatraditionen i finlandssvensk tappning är i dagens Finland både skådespel och verklighet, sagoskimmer och socialt ansvar.

Signaturen Marcella ger i följande dikt ett tips, hur var och en av oss kan hjälpa till att lysa upp årets mörkaste tid:

Mörkdystra dygn. Och många som går frysande. Lucia kommer. För det känns nödvändigt med något ljust och hjälpande och värmande. Men kan hon ensam lysa upp vår jord och klara allt det

kulna mörkets fjärmande? Tänd själv ett ljus och säg ett vänligt ord! Gör någon glad - alldeles egenhändigt! Vi borde alla vara lite lysande i dag. Och varför inte ständigt.

Musik

Luciasången

Kari Salo, kansainvälisten asiain sihteeri, Eduskunta

POHJOISMAIDEN NEUVOSTO

Pohjoismaiden neuvosto on Pohjoismaiden parlamenttien välinen yhteistyöelin. Se on perustettu vuonna 1952, eli tasan 50 vuotta sitten. Suomi liittyi neuvoston jäseneksi vuonna 1955. Neuvostoon kuuluvat kaikki viisi Pohjoismaata eli Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska ja Islanti sekä kolme itsehallintoaluetta: Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti. Yhteistä kaikille kahdeksalle jäsenelle on se, että niillä on jokaisella oma kansalaisten valitsema parlamentti ja oma hallitus. Vain lakeja säätävät itsenäiset valtiot tai itsehallintoalueet voivat kuulua Pohjoismaiden neuvostoon.

Neuvoston työhön osallistuu yhteensä 87 kansanedustajaa jäsenmaiden parlamenteista. Suomen eduskunta nimeää neuvostoon 18 kansanedustajaa, ja Ahvenanmaan maakuntapäivät kaksi jäsentään. Suomen valtuuskuntaan kuuluu näin ollen 20 jäsentä. Vastaavalla tavalla valitaan muidenkin maiden valtuuskunnat. Tanskan parlamentti valitsee keskuudestaan 16 jäsentä, Färsaaret kaksi ja Grönlanti kaksi, yhteensä siis 20 jäsentä. Norja ja Ruotsi valitsevat kumpikin 20 jäsentä, kun taas Islanti pienenä maana vain seitsemän.

Pohjoismaiden neuvoston vuosittaiseen istuntoon, joka vuonna 2002 pidetään lokakuun lopussa Helsingissä, kokoontuvat edellä mainitut 87 kansanedustajaa sekä useita kymmeniä ministereitä, mm. Pohjoismaiden pääministerit, ulkoministerit, puolustusministerit, opetusministerit, sosiaaliministerit, liikenneministerit ja oikeusministerit. Istunnoista on muodostunut pohjoismainen huippukokous, jota seuraavat mm. kymmenet sanomalehti-, radio- ja tv-toimittajat.

Istunnoissaan tekemillään päätöksillä Pohjoismaiden neuvosto pyrkii vaikuttamaan Pohjoismaiden kansalaisten hyvinvointiin. Hyviä esimerkkejä neuvoston merkittävistä saavutuksista ovat mm. pohjoismainen passivapaus, vapaat pohjoismaiset työmarkkinat ja pohjoismainen sosiaaliturvasopimus. Toukokuussa 1958 voimaan astuneen passivapauden myötä Pohjoismaiden kansalaiset eivät tarvitse lainkaan passia liikkua Pohjoismaasta toiseen. Periaate poikkeaa Schengenin sopimuksesta siltä osin, että Schengen-maissa liikkuvilta Euroopan unionin kansalaisilta edellytetään passin mukanaoloa, vaikka sitä ei aina esitettäväksi vaadittaisikaan. Pohjoismaiden kansalaisilla on siis tässä asiassa laajempi vapaus kuin vain Euroopan unionin jäsenmaiden kansalaisilla, joita me suomalaisetkin toki olemme.

Pohjoismaiden neuvosto on ollut aloitteellinen myös kulttuurin ja ympäristöyhteistyön aloilla. Neuvosto jakaa vuosittain kirjallisuuspalkinnon, musiikkipalkinnon sekä luonto- ja ympäristöpalkinnon, joista jokainen on 350.000 Tanskan kruunua eli noin 46 250 euroa (275.000 mk). Vuoden 2002 palkinnot luovutetaan saajilleen lokakuun lopussa neuvoston 50-vuotisjuhlaistunnossa Helsingissä.

Kulttuuripalkinnot ovat monesti osuneet suomalaisille taiteilijoille. Neuvoston kirjallisuuspalkinnon ovat saaneet kirjailijat Väinö Linna (vuonna 1963), Veijo Meri (1973), Hannu Salama (1975), Bo Carpelan (1977), Antti Tuuri (1985), saamelaisalueen edustajana Nils-Aslak Valkeapää (1991) sekä viimeksi Tua Forsström (1998). Musiikkipalkinnon ovat saaneet Joonas Kokkonen (1968), Aulis Sallinen (1978), Magnus Lindberg (1988), Mellersta Österbottens Kammarorkester (1993) (= Keski-Pohjanmaan kamariorkesteri), Erik Bergman (1994), Leif Segerstam (1999) ja Kaija Saariaho (2000). Luonto- ja ympäristöpalkinto on jaettu vasta vuodesta 1995 lähtien. Suomeen palkinto on myönnetty kerran, vuonna 1999, jolloin sen sai ahvenanmaalaisen luonto- ja ympäristöjärjestön Agenda 21 -toimisto.

Musiikki

Pohjoismaiden neuvoston vuoden 1997 musiikkipalkinnon saaja Björk (Gudmundsdóttir)

Linkejä

www.norden.org

Kari Salo, sekreterare för internationella ärenden, Riksdagen

NORDISKA RÅDET

Nordiska rådet är de nordiska parlamentens samarbetsorgan. Det grundades år 1952, för jämnt 50 år sedan. Finland anslöt sig till rådet år 1955. Med i Nordiska rådet är alla de fem nordiska länderna, alltså Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige, därtill tre områden med självstyrelse, nämligen Färöarna, Grönland och Åland. Gemensamt för rådets åtta medlemmar är att de alla har ett eget parlament, valt av de egna medborgarna, och en egen regering. Det är bara självständiga stater med egen lagstiftning eller självstyrande områden som kan ingå som medlemmar i Nordiska rådet.

I rådets arbete deltar sammanlagt 87 ledamöter från de nationella parlamenten. Finlands riksdag utser 18 ledamöter till rådet, medan Ålands lagting utser två ledamöter. Finland representeras därmed av 20 ledamöter i rådet. På motsvarande sätt tillsätts delegationerna från de övriga länderna: danska Folketinget utser 16 ledamöter, Färöarna 2 och Grönland 2, totalt alltså 20 ledamöter för Danska riket. Norge och Sverige tillsätter 20 ledamöter var, medan lilla Island bara har 7.

Till Nordiska rådets årliga plenarförsamling, som år 2002 hålls i Helsingfors i slutet av oktober, samlas de ovan nämnda 87 delegaterna och därtill tiotals ministrar, bl.a. alla de nordiska statsministrarna, likaså utrikes-, försvars-, undervisnings-, social-, trafik- och justitieministrarna. Plenarförsamlingens sessioner har efter hand utvecklats till nordiska toppmöten, och de brukar uppmärksammas av tiotals representanter för press, radio och tv.

Med sina beslut under plenarförsamlingarna vill Nordiska rådet främja välförhållandet för de nordiska ländernas medborgare. Goda exempel på det som rådet fått till stånd är t.ex. den nordiska passfriheten, den öppna nordiska arbetsmarknaden och den nordiska konventionen om socialskydd. I och med passfriheten som trädde i kraft i maj 1958 behöver nordiska medborgare inte alls ha pass när de reser från ett nordiskt land till ett annat. Denna regel avviker alltså från principen i Schengenavtalet, som anger att EU-medborgare som reser i Schengenländerna måste vara försedda med ett pass även om det inte alltid krävs att det företes. De nordiska medborgarna har med andra ord i detta avseende större frihet än EU-medborgarna i allmänhet - vi i Finland är ju bådadera.

Nordiska rådet har också tagit många initiativ på det kulturella området och inom miljöarbetet. Rådet delar årligen ut ett litteraturpris, ett musikpris samt ett natur- och miljöpris; vart och ett av dessa går på 350 000 danska kronor eller omkring 46 250 euro (275 000 FIM). Prisen år 2002 utdelas i slutet av oktober i samband med rådets 50 års jubileumssession i Helsingfors.

Kulturprisen har ofta tillfallit finländska konstnärer. Till mottagarna av litteraturpriset hör författarna Väinö Linna (1963), Veijo Meri (1973), Hannu Salama (1975), Bo Carpelan (1977), Antti Tuuri (1985), företrädaren för samisk kultur Nils-Aslak Valkeapää (1991) och senast Tua Forsström (1998). Musikpriset har tillfallit Joonas Kokkonen (1968), Aulis Sallinen (1978), Magnus Lindberg (1988), Mellersta Österbottens Kammarorkester (1993), Erik Bergman (1994), Leif Segerstam (1999) och Kaija Saariaho (2000). Natur- och miljöpriset har en gång gått till Finland, år 1999, då det tillföll den åländska natur- och miljöorganisationen Agenda 21.

Musik

Mottagaren av Nordiska Rådets musikpris år 1997, Björk (Guðmundsdóttir)

Länkar

www.norden.org

Hasse Svensson, puheenjohtaja, Föreningen Norden på Åland

POHJOISMAISET ITSEHALLINTOALUEET

Pohjolassa on kolme itsehallintoaluetta: Färsaaret, Grönlanti ja Ahvenanmaa. Monet muutkin alueet haluaisivat päättää omista asioistaan. Ehkä tulevaisuudessa näin tapahtuukin jollakin tällaisella alueella. Itsehallinto koskee paikallisia yhteiskunnallisia kysymyksiä, ei esim. ulkopolitiikkaa, rajavalvontaa, tullia, rahalaitosta, oikeuslaitosta tai muuta sellaista, minkä täytyy olla toimivalle valtakunnalle yhteistä. Pohjolan itsehallintoalueet ovat kaikki saaria.

Pohjoismaisilla itsehallintoalueilla on omat parlamentit, jotka säätävät lakeja ja päättävät oman yhteiskuntansa taloudesta. Parlamenttien nimet ovat Grönlannissa "landstinget", Färsaarilla "landsstyret" ja Ahvenanmaalla "landskapsstyrelsen".

Grönlantilaiset ja färsaarelaiset on vapautettu Tanskan asevelvollisuudesta, Ahvenanmaa Suomen asevelvollisuudesta. Läntisellä puolustusliitto Natolla on sotilastukikohtia Grönlannissa ja tutka-asema Färsaarilla. Ahvenanmaa on täysin demilitarisoitu ja puolueeton alue. Vaikkakin Suomelle kuuluu Ahvenanmaan puolustaminen, ei siellä saa olla mitään sotilastukikohtia, sotajoukot eivät saa olla saarilla ja laivaston läsnäolosta saavat itsehallintoviranomaiset etukäteen tiedon.

Grönlanti ja Färsaaret voivat sopia Tanskan kanssa suuristakin muutoksista itsehallinnossa, jopa itsenäisyydestä. Suomi on sitoutunut suojelemaan ja vaalimaan tulevaisuudessakin ei ainoastaan Ahvenanmaan itsehallintoa ja kulttuuria vaan myös alueen demilitarisoitua asemaa. Itsehallinnon tulee myös saada kehittyä niin pitkälle kuin sellaisella alueella voi, joka ei ole itsenäinen valtio.

Viime vuosina on Suomen ulkoministeriö tasavallan presidenttien tukemana esitellyt Ahvenanmaan kiinnostavana rauhanomaisen kehityksen esimerkkinä, joka voi olla mallina vähemmistöongelmien ja alueellisten riitaisuuksien ratkaisuisa eri puolilla maailmaa.

Pohjoismaisilla itsehallintoalueilla on kaikilla omat edustajansa maansa Pohjoismaiden neuvoston valtuuskunnissa ja he voivat näin olla yhteydessä toisiinsa, vaikkakin käytännössä yhteisiä ongelmia on vähän. Näissä yhteyksissä grönlantilaiset ja färsaarelaiset puhuvat "skandinaaviskaa".

Norden-yhdistysten liiton työssä Grönlanti ei ole ollut kovin aktiivinen, kun taas Färsaaret ja Ahvenanmaa osallistuvat vilkkaasti varsinkin nuorisoa koskeviin projekteihin kuten Nordjobb-toimintaan, oppilasvaihtoon ym.

Hasse Svensson, ordförande för Föreningen Norden på Åland r.f.

NORDENS AUTONOMIER, SJÄLVSTYRANDE OMRÅDEN

Inom Norden finns det tre områden som är självstyrande: Färöarna, Grönland och Åland. Fler områden skulle vilja bestämma mer över sig själva. Kanske det blir så i framtiden för något sådant område. Självstyrelsen omfattar de lokala samhällsfunktionerna, inte till exempel utrikespolitik, gränsbevakning och tull, rättsväsende, penningväsende och annat som bör vara gemensamt för att ett land fungerar. De nordiska självstyrelserna är alla öar.

De nordiska självstyrelserna har egna parlament, som stiftar lagar och beslutar om det egna samhällets utgifter, på Grönland landstinget, på Färöarna lagtinget och på Åland lagtinget.

Autonomierna har också egna regeringar, på Grönland landsstyret, på Färöarna landsstyret och på Åland landskapsstyrelsen.

Grönländare och färingar är befriade från dansk värnplikt, Åland från värnplikt i Finland. Den västliga försvarsalliansen Nato, med USA i spetsen, har militära installationer på Grönland och en radaranläggning på Färöarna. Åland är fullständigt demilitariserat och neutraliserat. Även om Åland ska försvaras av Finland får inga militära installationer förekomma, militär trupp får inte uppehålla sig på öarna och närvaro av flottans fartyg får självstyrelsemyndigheterna information om på förhand.

Grönland och Färöarna kan komma överens med Danmark om stora förändringar i självstyrelsen, även om självständighet. Finland har förpliktat sig att för all framtid skydda och bevara inte bara Ålands självstyrelse och kultur, utan också området demilitarisering. Självstyrelsen ska också få utvecklas "så långt det är möjligt för ett område som inte är en självständig stat".

På senare år har utrikesministeriet i Helsingfors, med stöd av presidenterna, presenterat Åland som ett intressant fredsverk, som kan inspirera till lösningar av minoritetsproblem och regionala slitningar på många håll i världen.

De nordiska självstyrelserna har alla egna representationer inom respektive lands delegation i Nordiska rådet och håller där kontakt med varandra, även om de gemensamma problemen i praktiken är få. Då talar grönländare och färingar "skandinaviska".

I Föreningarna Nordens Förbunds arbete har Grönland inte varit så aktivt, medan Färöarna och Åland deltar, inte minst i ungdomsprojekt som Nordjobb och Västnordenutväxling, Nordplus Mini med mera.

Hasse Svensson, puheenjohtaja, Föreningen Norden på Åland

FÄRSAARET, 17 saaren muodostama alue, sijaitsee Pohjois-Atlantilla Skotlannin ja Islannin välissä. Tanskaan kuuluvalla Färsearilla on itsehallinto vuodesta 1948 alkaen. Aukkaita on runsaat 45 000. Monet halusivat, että Färsearista tulisi itsenäinen valtio. Ei Tanskan valtio eivätkä färsearelaiset itse ole vielä päässeet ratkaisuun tässä kysymyksessä. Pääkaupungin nimi on Torshavn muinaispohjoismaisen Tor-jumalan mukaan.

Färsearelaiset ovat ennen 900-lukua saarille saapuneiden viikinkien jälkeläisiä. Heillä on oma fäärin kieli, joka on kehittynyt muinaispohjoismaisesta kielestä. Tanskalaiset tunnustivat fäärin kielen vasta itsehallinnon myöntämisen jälkeen v. 1948, jolloin kielestä tuli Färsearten virallinen pääkieli. Färsearten vanha kulttuuri liittyy läheisesti maatalous- ja kalastusperinteisiin.

Kun Tanska v. 1973 liittyi EY:hyn, joksi EU:ta silloin nimitettiin, Färsearet ei liittynyt, vaan alueella on vuodesta 1974 lähtien ollut kalan ja kalatuotteiden vientiä koskeva vapaakauppasopimus EU:n kanssa.

Sotaretkistä kansanjuhlaan - Pohjoismaiden lippujen historia,
Nifin - Pohjoismaiden Suomen instituutti 1999

FÄRSAARTEN LIPPU - PÄSSISTÄ RISTILIPPUUN

Färsaarten lippu, punainen ja sininen risti valkoisella pohjalla, ei ole kovinkaan vanha. Färsaarten eli Fårsaarten (Lammassaarten) kansallistunnuksena oli pitkään pässi.

Färsaaret olivat osa Tanskan valtakuntaa ja tanskalaiset valtiat ottivat itselleenkin saarten symbolin: kuningas Kristian V:llä oli pässi sinetissään ja vuodesta 1820 se on ollut Tanskan valtakunnanvaakunassa.

Färsaarten vaakuna oli 1800-luvun loppupuolen ajan valkoinen pässi sinisellä taustalla, mutta sen kanssa alkoi kilpailla vaakuna jossa oli meriharakan kuva. Meriharakka on ollut Färsaarten kansallislintu ja siitä tuli symboli, kun kansalliset vapautumispyrkimykset alkoivat. Vuosisadan vaihteessa käytettiin pässilippua ja meriharakkalippua suunnilleen yhtä paljon.

Ensimmäisen maailmansodan loppuvaiheissa färsaarelaiset opiskelijat kamppailivat Kööpenhaminassa saarten vapauttamiseksi. Heidän keskuudessaan syntyi Färsaarten nykyinen lippu. Ensimmäinen oli käsinkirjailtu pöytälippu, josta tuli Färsaarten lipun malli. Lippu tehtiin ja nostettiin salkoon ensi kerran Kööpenhaminassa 1919.

Färsaarilla lipusta tuli nopeasti suosittu. Johan Hentze, Skúfeystä kotoisin oleva talonpojan poika, oli saanut lipun sisareltaan Kööpenhaminasta. Hän nosti tämän veneensä tankoon, kun hän tuli vuonna 1920 Torshavniin. Lippu herätti suurta huomiota ja Johanin isä tuomittiin maksamaan sakkoja, koska lipun käyttö oli laitonta.

Taistelu lipusta oli siten osa sitä taistelua, jota Färsaarilla käytiin suuremman itsehallinnon puolesta. Islannin alltingen (kansankäräjien) tuhatvuotisjuhlien yhteydessä 1930 Färsaarten lippu nostettiin salkoon Tingvallassa Lagbergetillä, kun Färsaarten edustaja Edvard Mitens piti puheensa. Tanskan lähettiläs ja pääministeri kokivat tämän provokaatioksi. Färsaarten lippu laskettiin ilmeisesti tanskalaisten määräyksestä.

Saksa miehitti Tanskan 9. huhtikuuta 1940 ja yhteydet Färsaariin katkesivat. Monet färsaarelaiset laivat alkoivat tällöin käyttää Färsaarten lippua Tanskan lipun sijasta. Britit miehittivät muutaman päivän kuluttua Färsaaret. Britannian sotilasjohto päätti, että Färsaarten lippu on se, jota Färsaarilla käytetään. Tästä eivät tanskalaiset pitäneet.

Färsaarten parlamentti, lagtinget, päätti 1944, että liputtaminen tapahtuisi vain Färsaarten lipulla. Laillisen vahvistuksen päätös sai kuitenkin vasta 1948, jolloin itsehallintolaki hyväksyttiin.

Heinäkuun 25. päivänä 1948 Tanskan kuningas vahvisti lipun ulkoasun: kirkkaanpunainen risti, jota reunustaa sininen raita valkoisella pohjalla.

Hasse Svensson, ordförande för Föreningen Norden på Åland r.f.

FÄRÖARNA ligger ute i Nordatlanten, mellan Skottland och Island, och består av 17 öar. Där råder självstyrelse inom det danska riket sedan 1948. Nu är det många av de över 45 000 invånarna som skulle vilja bilda en egen, självständig stat. Men den frågan är inte avgjord än, varken av den danska regeringen eller det färiska folket. Huvudstaden heter Torshavn, efter den fornnordiske guden Tor.

Färingarna är ättlingar till vikingar från Island, Norge och Danmark, som kom till Färöarna före 900-talet. De har ett eget språk, färöiska, med tydliga rötter i fornnordiskan, på samma sätt som isländskan. Danskarna erkände färöiskan, som blev officiellt språk på Färöarna, och då huvudspråk, först genom självstyrelsen, som infördes 1948. Den äldre kulturen på Färöarna förknippas med bonde- och fiskeseder.

När Danmark 1973 anslöts till EG, som EU hette då, anslöts inte Färöarna, som sedan 1974 har ett frihandelsavtal med unionen om export av fisk och fiskprodukter.

I dag är Färöarna ett modernt nordiskt samhälle med hög levnadsstandard. Borrning efter olja pågår. Hittar man stora fyndigheter antas färingarna bli världens rikaste folk per invånare.

Från fälttåg till folkfest - De nordiska flaggornas historia,
Nifin - Nordens institut i Finland 1999

FÄRÖARNAS FLAGGA - FRÅN BAGGE TILL KORSFLAGGA

Färöarnas flagga, ett rött och blått kors på vit botten, är inte så gammal. Längre hade öarna, Färöarna eller Fåröarna, en bild av en bagge som nationalsymbol.

Färöarna var en del av det danska riket och de danska herrarna tog också upp denna symbol: Kung Kristian V hade med baggen i sitt sigill och sedan 1820 ingår den i det danska riksvapnet.

Färöarnas vapen under senare delen av 1800-talet var en vit bagge mot blå bakgrund, men den fick konkurrens av ett vapen med en bild av en strandskata. Strandskatan har varit en nationalfågel på Färöarna och togs upp som symbol då man började arbeta för öarnas nationella frigörelse. Vid sekelskiftet användes fanan med baggen och fanan med strandskatan ungefär lika mycket.

Vid första världskrigets slut kämpade de färöiska studenterna i Köpenhamn för att öarna skulle bli fria. Det var bland dem som den nuvarande färöiska fanan kom till. Den första var en handbroderad bordsflagga, som blev modell för den färöiska flagga som tillverkades och för första gången hissades i Köpenhamn 1919.

Hemma på Färöarna blev fanan snabbt populär. Johan Hentze, bondson från Skúfey, hade fått en flagga från sin syster i Köpenhamn. Denna hissade han på sin båt då han 1920 for till Torshavn. Flaggan väckte stort uppseende och Johans far dömdes till böter eftersom det var olagligt att använda den.

Kampen om fanan var alltså en del av den kamp man förde på Färöarna för att få ökat självstyre. Vid det isländska parlamentets - alltingets - tusenårsjubileum på Tingvalla 1930 hissades den färöiska flaggan på Lagberget då Färöarnas representant, Edvard Mitens, höll sitt tal. Detta uppfattades som en provokation av Danmarks ambassadör och statsminister. Den färöiska flaggan togs ner, förmodligen på dansk befallning.

Danmark ockuperades av Tyskland den 9 april 1940 och förbindelserna med Färöarna bröts. Många färöiska fartyg började då använda den färöiska i stället för den danska flaggan. Britterna ockuperade några dagar senare Färöarna. Den brittiska militära ledningen bestämde att den färöiska flaggan skulle vara den som användes på Färöarna. Detta gillades inte av danskarna.

Det färöiska parlamentet, lagtinget, beslöt 1944 att flagga enbart med den färöiska fanan. Lagligt giltig blev den dock först 1948 i samband med den lag om självstyrelse som då antogs.

Den 25 juli 1948 stadfäste den danske kungen fanans utformning: ett klarrött kors kantat av en blå rand på vit botten.

Hasse Svensson, puheenjohtaja, Föreningen Norden på Åland

GRÖNLANTI sijaitsee Pohjois-Atlantilla vain 740 km Pohjoisnavalta. Se on maailman suurin saari. Jäätön alue on suunnilleen yhtä suuri kuin Norja. Inuitin kielellä, jota 85 % syntyperäisistä grönlantilaista puhuu, Grönlannin nimi on Kalaallit Nunaat.

Grönlannissa on 55.000 asukasta. Pääkaupungin nimi on Nuuk ja se sijaitsee länsirannikolla Pohjois-Amerikan mannerta vastapäätä, johon Grönlanti itsekin kuuluu. Etäisyydet Grönlannista muuhun maailmaan ovat pitkiä kuten etäisyydet Grönlannin sisälläkin. Usein on turvaututtava kalliisiin helikopterikuljetuksiin, jos haluaa matkustaa pitempiä matkoja Grönlannissa.

Grönlanti sai itsehallinnon Tanskaan kuuluvana alueena v. 1979 ja se on siis nuorin pohjoismaisista itsehallintoalueista. V. 1985 Grönlanti erosi EU:sta, mutta sai erittäin hyvän aseman "merentakaisena maana ja alueena" ja se saa saman maksun EU:lta kalastaan kuin EU-maat itsekin saavat. Grönlannista viedään muihin maihin melkein pelkästään kalaa.

Sotaretkistä kansanjuhlaan - Pohjoismaiden lippujen historia,
Nifin - Pohjoismaiden Suomen instituutti 1999

GRÖNLANNIN LIPPU - PUNAINEN AURINKO VALKOISELLA POHJALLA

Grönlanti sai itsehallinnon osana Tanskan valtakuntaa vuonna 1979. Silloin lippukysymys ajankohtaistui. Grönlannin alltingissä käydyissä keskusteluissa tuli muutaman vuoden kuluttua esiin kaksi ehdotusta. Toinen oli valkoinen risti vihreällä pohjalla, toinen oli kaksiosainen aurinkolippu, missä lipun alaosa oli punainen, yläosa valkoinen ja auringon kuva keskellä. Lipusta suunniteltiin kansanäänestystä, mutta maakäräjät hyväksyivät aurinkolipun 14. helmikuuta 1985.

Lippu vahvistettiin virallisesti kuninkaallisella päätöksellä 6. kesäkuuta 1985 ja se otettiin käyttöön 21. päivänä kesäkuuta, jolloin on Grönlannin kansallispäivä. Viralliset laitokset käyttävät yhä Grönlannissa Tanskan lippua, samoin jotkut yksityishenkilöt. Grönlannin lippua saa käyttää myös Tanskan valtakunnan muissa osissa.

Grönlannin lipun on muotoillut graafinen taiteilija Thue Christiansen. Komposition ydinajatuksena ovat suuret vastakohtat: lumivalkoinen maa ja punahehkuinen aurinko. Vihreävalkoisen lipun kannattajat ajattelivat ilmeisesti Grönlannin nimeä, jonka sille antoi Erik Punainen. Grönlantilaiset itse kutsuvat maataan nimellä Kalaallit Nunaat - ihmisten maa.

Grönlannin lippu on hyvin erilainen kuin muiden Pohjoismaiden liput, jotka kaikki ovat ristilippuja. Grönlannin tunnus Tanskan kansallisvaakunassa on jääkarhu, joka esiintyy myös Grönlannin rahoissa.

Hasse Svensson, ordförande för Föreningen Norden på Åland r.f.

GRÖNLAND, långt norrut i Nordatlanten, är världens största ö, bara 740 km från Nordpolen. Det isfria området är ungefär lika stort som Norge. På inuit-språket, som 85 % av de infödda grönländarna talar, heter Grönland Kalaallit Nunaat.

Grönland har totalt 55 000 invånare. Huvudstaden heter Nuuk och ligger vid den västra kusten, mot Nordamerikanska kontinenten, som Grönland hör till. Avstånden mellan Grönland och omvärlden är mycket långa, liksom avstånden inom Grönland. Ofta krävs mycket dyra helikopterresor för dem som vill resa längre sträckor inom Grönland.

Självstyrt inom Danmark blev Grönland 1979 och är därmed den yngsta av de tre autonomierna. 1985 utträdde Grönland ur EU, men fick en mycket bra ställning som "översjöiskt land och territorium" och får därmed samma betalning för sin fisk av EU som EU-länderna själva får. Det är nästan bara fisk som Grönland exporterar.

GRÖNLANDS FLAGGA - EN RÖD SOL MOT VIT BOTTEN

Grönland fick självstyrelse inom det danska riket 1979. Då blev flaggfrågan aktuell. Vid diskussionerna i det grönländska parlamentet - alltinget - några år senare fanns det två förslag. Det ena var ett vitt kors mot grön botten, det andra var en tvådelad flagga med en bild av solen, där den nedre halvan av fanan skulle vara röd, den övre vit och bilden av solen i mitten. Det fanns planer på att ordna en folkomröstning om flaggans utformning men beslutet blev att landstinget antog solflaggan den 14 februari 1985.

Flaggan antogs slutligen genom ett kungligt danskt beslut den 6 juni 1985 och den antogs i bruk den 21 i samma månad som Grönlands nationaldag. Den danska flaggan används fortfarande på Grönland av offentliga institutioner och av en del privatpersoner. Den grönländska flaggan får också användas i andra delar av det danska riket.

Den grönländska flaggan är utformad av den grafiske konstnären Thue Christiansen. Idén bakom kompositionen är de stora kontrasterna: det snövita landet och den rödglödande solen. De som talade för en grön och vit flagga tänkte nog på namnet Grönland, det namn som Erik Röde gav landet. Men grönländarna själva kallar sitt land Kalaallit Nunaat - människornas land.

Grönlands flagga är mycket olik de andra nordiska ländernas flaggor, som alla är korsflaggor. Grönlands tecken i det danska riksvapnet är en isbjörn som också finns på grönländska mynt.

Hasse Svensson, puheenjohtaja, Föreningen Norden på Åland

AHVENANMAAHAN kuuluu 6.554 suurta ja pientä saarta Turun ja Tukholman saaristojen välissä. Itsehallinnon Ahvenanmaa sai v. 1921 Kansainliiton päätöksellä. Samassa päätettiin, että saariryhmä jäisi kuulumaan nuorelle Suomen tasavallalle eikä siirtyisi Ruotsiin kuuluvaksi, mitä monet ahvenanmaalaiset olivat toivoneet. Sen sijaan julistettiin, että Ahvenanmaa säilyisi aina yksikielisesti ruotsalaisena alueena, jonka ruotsalaisen kulttuurin ja ruotsalaisten perinteiden säilyminen turvataan.

Ahvenanmaalla on runsaat 26.000 asukasta. Ainoa kaupunki on Maarianhamina.

Ahvenanmaalaiset valvovat tarkasti ruotsinkielistä erityisasemaansa, mutta useimmat opiskelevat suomea peruskoulussa, vaikkakin suomi on vapaaehtoinen aine ahvenanmaalaisten ylioppilaskirjoituksissa. Liike-elämän edustajat ja eri hallinnonalojen virkamiehet puhuvat hyvin myös suomea. Se on tärkeää kaupalle ja ennen kaikkea matkailulle. Käytännössä on kuitenkin niin, että useimmat ahvenanmaalaiset eivät puhu suomea.

Tärkeimpiä elinkeinoja Ahvenanmaalla ovat tällä hetkellä merenkulku, matkailu ja palvelualat. Ahvenanmaalaiset ovat ahkeria ja monella on enemmän kuin yksi työ. Ahvenanmaalaiset toivovat vilkasta maahanmuuttoa, jotta yhteiskunnan pyörät pyörisivät. Taloudellisesti ahvenanmaalaiset voivat nykyään verrattain hyvin. Työttömyys on hyvin vähäistä.

Ahvenanmaa päätti sekä Suomessa toimeenpannun kansanäänestyksen että oman kansanäänestyksenä perusteella mennä mukaan Euroopan unioniin samanaikaisesti Suomen kanssa v. 1995. Erityisessä Ahvenanmaata koskevassa pöytäkirjassa EU:kin tunnustaa Ahvenanmaan erityisaseman. Koska Ahvenanmaa on EU:n tullionin ulkopuolella, voi Suomen ja Ruotsin välinen, Ahvenanmaan kautta kulkeva laivaliikenne jatkaa verovapaata myyntiä, vaikka se muualla EU-maiden välillä on lopetettu.

Hasse Svensson, ordförande för Föreningen Norden på Åland r.f.

ÅLAND består av 6.554 stora och små öar mellan Åbolands och Stockholms skärgårdar. Självstyrelse fick Åland 1922 genom beslut i Nationernas förbunds råd, som också beslöt att ögruppen skulle kvarstå inom den unga republiken Finland och inte överföras till Sverige, vilket en folkrörelse på Åland önskade. I stället förklarades att Åland för all framtid ska vara ett enspråkigt svenskt område med skydd för sin svenska kultur och sina svenska traditioner.

Åland har nu drygt 26 000 invånare. Enda staden är Mariehamn.

Ålänningarna håller hårt på sin svenska särställning, men de flesta läser finska i grundskolan även om finskan är frivilligt ämne i den åländska studentexamen. Inom affärslivet, men också inom samhällsförvaltningen, klarar sig många ålänningar bra på finska. Det är bra för affärerna, inte minst turismen. I praktiken är det dock så att de flesta ålänningarna egentligen inte talar finska.

Ålands stora näringar i dag är sjöfart, turism och service, inte minst inom bank- och servicesektorn. Ålänningarna är flitiga och många har mer än ett jobb. Ålänningarna hoppas på stor inflyttning för att hålla hjulen igång. Det har gjort att ålänningarna i dag har det förhållandevis gott ställt ekonomiskt. Arbetslösheten är mycket liten.

Åland beslöt genom både Finlands folkomröstning och en egen folkomröstning gå med i EU samtidigt som Finland 1995. I ett särskilt Ålandsprotokoll erkänner också EU Ålands särställning och nationalitetsskydd. Genom att Åland står utanför EUs tullunion kan färjtrafiken Finland-Sverige via Åland fortsätta med skattefri handel även sedan denna är avskaffad mellan EU-länder.

Föreningen Nordens årsbok 2002: Åland mer än öar, ISBN 91-85276-73-1

Från fälttåg till folkfest - De nordiska flaggornas historia,
Nifin - Nordens institut i Finland 1999

ÅLANDS FLAGGA - EN SYMBOL FÖR SJÄLVSTYRET

Nationernas förbund avgjorde 1921 tvistefrågan mellan Sverige och Finland om Ålands tillhörighet. Åland blev därmed ett självstyrande område inom Finland. När det åländska landstinget för första gången sammanträdde 1922 visades också en egen åländsk flagga. Den hissades då och då vid festliga tillfällen, men blev aldrig särskilt vanlig. På 1930-talet blev det dessutom förbjudet att flagga med andra flaggor om inte den finska riksflaggan samtidigt var hissad på en dominerande plats.

En ny självstyrelselag började tillämpas 1952. Redan efter några veckor kom landskapsstyrelsen med ett förslag till flagglag. Flaggan var mellanblå med ett guldgult och ett blått kors. Den var alldeles för lik den svenska och kunde därför inte godkännas. Det fanns en risk för missförstånd om vilket land Åland tillhörde.

Nästa steg i flaggfrågan var en provflaggning med fyra olika förslag. Tre av dem var blågula i olika kombinationer, den fjärde var vit med ett blått kors belagt med ett gult. Ingen godkändes; man tyckte inte de var tillräckligt dekorativa.

Slutligen enades en majoritet kring ett förslag om en mellanblå duk med ett gult kors, belagt med ett rött kors. Detta förslag godkändes av Finlands president 1954. Så hade Åland äntligen fått sin flagga.

Risto Hamari, rehtori, Kotka

ITÄMERI

Itämeri on suomalaisille monella tapaa ylpeilyn aihe. Mieluusti kerromme, että se on maailman suurin murtovesiallas tai että siellä on upea saaristomeren ja omaleimainen eliöstönsä. Monen mieli halajaa kesällä merelle; mökkeilemään tai muuten vain virkistymään.

Mutta mitä me todella tiedämme rakkaasta merestämme ja miten Itämeri voi?

Itämeri on varmasti maailman nuorin meri, vasta kymmenentuhatta vuotta vanha. Se ei ole ehtinyt edes kunnolla kehittyä, sillä sen lyhyen olemassaolon aikana suolaisen ja makean veden vaiheet ovat toistuvasti muuttaneet meren olosuhteita. Lajisto on joutunut koko ajan sopeutumaan näihin muutoksiin.

Itämeren altaan tilavuus on 20.000 kuutiokilometriä. Atlantiin verrattuna se on kooltaan vain kuusi miljoonasosaa. Mereksi Itämeri on siis hyvin pieni.

Aivan meren rannoilla asuu n. 15 miljoonaa ihmistä. Hyvä niin, mutta meren valuma-alueella asukkaita on 90 miljoonaa. Jokia pitkin kaikkien heidän vaikutuksensa tuntuu myös Itämeressä.

Kaikesta tästä seuraa, että Itämeren vaatimaton vesimäärä ja herkkä murtovesi eivät kestä niitä vaikutuksia, joita nykyisestä elämänmenosta on seurauksena. Ravinteet, joita joet tuovat pelloilta, asutuskeskuksista ja teollisuudestakin ovat jo rehevöittäneet meren ylireheväksi. Jokainen voi nähdä ongelman mm. leväkukintoina. Teollisuuden tuottamat kemikaalit, joita saatetaan käyttää aivan hyvässä uskossa kaukana Itämerestä, kulkeutuvat nekin jokien tai tuulten mukana mereen ja kertyvät siellä meren ravintoketjuissa. Varsinkin ravintoketjun loppupäässä olevat eläimet: kotka ja hylje ovat kärsineet ympäristömyrkyistä. Myös liikenteestä tulevat öljymäärät, vielä pahemmin öljykatastrofit vahingoittavat Itämerta.

On murheellista todeta, että Itämerta pidetään yhtenä maailman saastuneimmista meristä.

Tästä kehityksestä ei voi syyttää muita kuin ihmistä itseään, joka elintasokilvassaan on sulkenut silmänsä ympäristölle aiheutuvista vaurioista. Vasta kun ongelmat ovat selvästi näkyvissä, on havahduttu suojelemaan Itämerta. On huojentavaa todeta, että positiivista kehitystä on tapahtunut. Parhaana esimerkkinä on Itämeren ympärillä olevien valtioiden yhteistyö meren pelastamiseksi. Ilahtuttavaa myös on, että monet yksityiset ihmiset, nuoret ja vanhat tekevät uhrautuvaa työtä Itämeren hyväksi. Vaikka meren toipuminen on vasta alullaan, on paljon työtä vielä tehtävänä ennen kuin meillä on edessämme tervehtynyt Itämeri ja kaikki kauneus ja elämykset, mitä meri meille voi tarjota. Siihen asti kuitenkin on jatkettava ja muutokset parempaan myös kannustavat jatkuvaan toimintaan Itämeren puolesta.

Musiikki

Myrskyluodon Maija

La Mer

Risto Hamari, rektor, Kotka

ÖSTERSJÖN

Finländarna är stolta över Östersjön av flera orsaker. Vi berättar gärna att Östersjön är världens största brackvattenbassäng eller att skärgårdshavet är otroligt vackert och att de levande organismerna är mycket särpräglade. Det är många som på sommaren längtar ut till havet; antingen för att fira stugliv eller annars bara för rekreation.

Men vad vet vi på riktigt om vårt kära hav och hur mår Östersjön?

Östersjön är med säkerhet världens yngsta hav, inte äldre än tiotusen år. Östersjön har inte ännu ens hunnit utvecklas ordentligt eftersom faser med salt eller sött vatten har upprepade gånger förändrat havets tillstånd under dess korta existens. Arterna har hela tiden varit tvungna att anpassa sig till dessa förändringar.

Volymen på Östersjöbassängen är 20.000 kubikkilometer. Jämfört med Atlanten är dess storlek endast sex miljontedelar. Östersjön är alltså ett mycket litet hav.

Omkring 15 miljoner människor bor alldeles vid stränderna av havet. Det är bra, men invånarantalet vid havets avrinningsområden uppgår till 90 miljoner. Deras inverkan återspeglas längs floderna även i Östersjön.

Allt detta leder till att den knappa vattenmängden i Östersjön och dess ömtåliga brackvatten inte tål följderna av det dagliga livet. Näringsämnen som floderna hämtar med sig från åkrar, bosättningscentra och även industrin har redan eutrofierat Östersjön och lett till att den är övergödd. Problemet är synligt för alla bl.a. i form av algblomningar. Kemikalier producerade av industrin som kanske används i god tro långt borta från Östersjön, forslas längs floder och med vindar till havet, där de samlas i havets näringskedjor. Det är särskilt djuren i slutändan av näringskedjan, örnen och sälen, som har lidit av miljögifterna. Oljemängder som härstammar från trafiken eller i värsta fall från oljekatastrofer skadar Östersjön.

Det är sorgligt att konstatera att Östersjön anses vara ett av de värst nedsmutsade haven i världen.

Ingen annan än människan själv kan anklagas för denna utveckling. Det är människan som slutit sina ögon för de skador som jakten på en högre levnadsstandard förorsakar miljön. Det är först när skadorna har varit tydligt synliga som man har tänkt på att skydda Östersjön. Det är en lättnad att kunna konstatera att det har skett en viss positiv utveckling. Det bästa exemplet på detta är samarbetet mellan staterna kring Östersjön för att rädda havet. Det är också glädjande att se att många privatpersoner, såväl unga som gamla, gör självuppoftande arbete för Östersjön.

Tillfrisknandet av havet har just först börjat och det återstår ännu mängder med arbete innan vi får beskåda en frisk Östersjö och allt det vackra och de upplevelser som havet kan erbjuda oss. Fram till dess måste vi dock fortsätta arbetet och förändringarna till det bättre sporrar oss också till att kämpa vidare för Östersjön.

Musik

Stormskärs Maja
La Mer

RUOTSINMATKANI

Matkaa oli odotettu pitkään. Tieto valinnasta tuli jo keväällä ja odotus oli pitkä. Valmistautuminen matkaa varten oli aloitettava hyvissä ajoin. Etukäteen oli tietenkin paitsi selvítettävä kaikki mahdollinen sijoituspaikkakunnasta, myös valmistauduttava kielellisesti tulevaa koitosta varten. Oma valmistautumiseni jäi hieman vajaaksi muiden koulutöiden lomassa, sillä päätin suorittaa etukäteen suurimman osan rästiin jäävistä koulutöistäni. Matkahan ajoittui opintojeni kannalta täydellisesti; menetin vain kaksi viikkoa toisen jakson lopusta ja koeviikon. Pääsin siis heti palattuani mukaan uuteen jaksoon. Koulutöistä ehkä sen verran voisi antaa neuvoa tuleville stipendiaateille, että kannattaa suorittaa kaikki koulutyöt joko ennen tai jälkeen matkan. Ainakaan minun yritykseni opiskella Ruotsissa suomen kielellä ei onnistunut eikä loppujen lopuksi tuntunut edes järkevältä.

Itse matkasta voisi kertoa, että kaikki oli kyllä mielestäni ehdottoman hyvin järjestettyä kotoa sijoituspaikkakunnalle saakka ja sieltä takaisin. Itse Ruotsissa oleskelun onnistuminen riippuu paljolti itsestään ja siitä kuinka siihen asennoituu. Tietysti eroavaisuuksia sijoitusperheiden välillä löytyy, mutta itsestä se on eniten kiinni. Ensinnäkin ujous on käsite, joka täytyy jättää kuolemaan nurkkaan viimeistään laivamatkan aikana. Jos vaivaa jokin asia, niin sitä pitää kysyä. Jos ei tiedä miten, antaa tulla vain jotain sinnepäin. Vähitellen sitä tulee huomaamaan, että sitähän pystyy lähes takeltelemta kommunikoimaan ihmisten kanssa ruotsin kielellä. Eikä virheistä sitä paitsi pidä välittää. On selviö, että niitä tulee läjäpäin ja ne voivat herättää hilpeyttä paikallisten keskuudessa, mutta tuolloin on syytä vain kyetä nauramaan omille virheilleen. Itse huomasin jo pystyväni vastaamaan sangen nasevasti toisinaan vastaan tuleviin naljailuihin.

Omat kokemukseni neljän viikon aikana olivat jotain aivan ihmeellistä. Minut otettiin heti mukaan sekä koulussa että perheessä tiettyihin ryhmiin. Sain nopeasti koulusta uusia ystäviä ja tulinkin todella hyvin toimeen perheeni kanssa. Sekä uudet ystäväni että perheen jäsenet pyrkivät tekemään matkastani elämyksen tarjoamalla minulle harrastusmahdollisuuksia ja kokemuksia lähes kaikessa mahdollisessa. Minun ei esimerkiksi tarvinnut miettiä juurikaan, mitä teen viikonloppuna. Jos jossakin oli juhlat, minut oli ilman muuta kutsuttu. Ja jos niitä ei ollut, niin elokuvia pyöri lähikaupungeissa moneen makuun.

En pitänyt matkani aikana tarkkaa päiväkirjaa, mutta jos mainitsen jonkin kohokohdan, se on ilman muuta perheen minulle uhraama aika. Kävimme perheen isän ja pojan kanssa Tanskassa ja elokuvissa. Pääsin jopa saunomaan useita kertoja, sillä perheellä oli kotona oma sauna.

Koulu sujui vallan mainiosti. Hirvittävästi en kotitehtäviä saanut osakseni, sillä esim. esseevastaukset historiasta ruotsiksi olisivat olleet melko vaativia. Siispä tein tehtäviä omien kykyjeni mukaan. Luonnontieteellisiä aineita kotona luettuani tulinkin toimeen vastaavissa aineissa myös Ruotsissa. Luokkataso, jota kävin, oli vuotta korkeampi kuin jota itse käyn Suomessa, mutta pysyin melko hyvin mukana puutteellisista pohjatiedoistani huolimatta. Tämä johtuu ehkä siitä, että koulunkäynti oli helpompaa ja vapaampaa Ruotsissa kuin Suomessa. Tunnit alkoivat ja loppuivat miten sattui ja tunneille tultiin ja niistä lähdettiin miten sattui. Kaikki oli kiinni hyvin pitkälle siitä, miten paljon opiskeli omalla ajallaan. Koulussa minua kohdeltiin todella hyvin. Oli lähes vaikeaa saada olla rauhassa, sillä omat luokkatoverini pitivät huolen kielitaitojeni koettelemisesta. Heitä tuntui kiinnostavan suunnattomasti Suomi ja keskeiset nuoria koskevat seikat Suomessa kuten armeija, juhlimistavat, sauna ja alkoholilainsäädäntö.

Olen varma, että matkastani oli paljon kielellistä hyötyä, jonka olen jo tullut todenneeksi ruotsin tunnilla, etenkin ruotsin puhekurssin tunneilla. Mutta kenties suurin hyöty matkasta ei ollutkaan

kielellinen kehittyminen vaan kasvaminen ihmisenä ja sosiaalisten kykyjen kehittyminen. Ehkäpä ratkaisevaan asemaan nousee myös pärjääminen yksin, itse. Matka oli siis mielestäni myös todellinen harppaus kohti itsenäisyyttä.

Matkani oli siis kaikin puolin onnistunut. Matkani tulee jatkumaan vielä tulevaisuudessa, sillä ystävystyttyäni luokkatovereideni kanssa tulimme sopineeksi myöhemmistä tapaamisista. On siis todella hienoa, että sain kokea tällaisen elämyksen, joka kantaa hedelmää vielä vuosia sen jälkeen. Kiitos siitä!

MIN RESA TILL SVERIGE

Länge hade jag väntat på den. Redan på våren fick jag veta att jag hade blivit vald och väntan kändes lång. Förberedelserna inför resan måste påbörjas i god tid. Det gällde förstås att ta reda på så mycket som möjligt om destinationsorten samt att förbereda sig språkligt inför det kommande. Mina egna förberedelser haltade en aning i skuggan av det övriga skolarbetet för jag beslöt att i förväg stöka undan största delen av de uppgifter som annars skulle bli lidande. Resans tidpunkt kunde inte ha infallit bättre. Jag gick endast miste om två veckor från slutet av den andra perioden och en provvecka. När jag återvände var det bara att sätta igång med en ny period. Ett råd till kommande stipendiater: det lönar sig att sköta allt skolarbete antingen före eller efter resan. Åtminstone blev det inget av mina försök att studera i Sverige på finska och i det långa loppet kändes det inte ens förnuftigt.

Om själva resan vill jag säga att allt var utomordentligt väl arrangerat hemifrån till destinationsorten tur och retur. Hur själva vistelsen i Sverige lyckas beror mycket på en själv och ens egen inställning. Naturligtvis finns det skillnader mellan värdfamiljerna men mest beror det på en själv. Blyghet är ett begrepp som måste upphöra att existera senast under båtresan. Fråga om det är något som bekymrar dig! Om du inte vet hur, kläm till med någonting ditåt. Småningom märker du att du nästan obehindrat kan kommunicera med människor på svenska. Och bry dig inte om fel. Det är en självklarhet att det dyker upp massvis av dem och att de kan få lokalbefolkningen att dra på munnen, men då gäller det bara att skratta med. Själv märkte jag att jag snabbt lärde mig svara ganska bestämt på gliringar som jag då och då fick höra.

Mina egna erfarenheter under de fyra veckorna var något helt fantastiskt. Jag fick genast hänga med i vissa grupper både i skolan och familjen. Jag fick snabbt nya vänner i skolan och kom otroligt bra överens med min familj. Både mina nya vänner och familjemedlemmarna ville göra min resa till en upplevelse och erbjöd mig fritidsintressen och upplevelser om det bara var möjligt. Jag behövde t.ex. knappast alls planera vad jag skulle göra under veckoslutet. Om någon ställde till med en fest var jag utan vidare inbjuden. Och om inte, så fanns det alltid bio i de närbelägna städerna.

Jag förde ingen exakt dagbok under min resa men om jag ska nämna någon höjdpunkt är det utan vidare den tid som familjen gav mig. Vi besökte Danmark och vi gick på bio med pappan och sonen. Det fanns bastu i familjen så jag fick t.o.m. bada bastu flera gånger.

Skolan gick som en dans. Det blev inte så mycket hemuppgifter för min del för t.ex. essäsvaren i historia på svenska skulle ha varit ganska krävande. Alltså gjorde jag uppgifter efter bästa förmåga. Jag hade läst naturvetenskapliga ämnen hemma så jag klarade mig i motsvarande ämnen också i Sverige. Jag gick på en ett år högre klass än vad jag gör hemma, men jag hängde ganska bra med trots mina bristfälliga baskunskaper. Det här berodde kanske på det att det var lättare och friare att gå i skola i Sverige än det är i Finland. Lektionerna började och slutade litet hur som helst och eleverna kom och gick litet hur som helst. Till stor del berodde allt på hur mycket du studerade på egen tid. I skolan blev jag verkligen väl bemött.

Det var nästan svårt att få vara i fred; de egna klasskamraterna såg till att jag fick träna svenska. De tycktes vara jätteintresserade av Finland och frågade bl.a. om värnplikt, festande, bastu och alkohollagstiftning.

Jag är säker på att resan språkligt var till stor nytta och det har jag redan märkt under svensklektionerna, särskilt under talkursen i svenska. Men kanske den största nyttan av resan

egentligen inte var den språkliga utvecklingen utan den att jag växte som människa och utvecklade mig socialt. Viktigt var också det att jag klarade mig ensam, själv. Resan var alltså även ett jättekiv mot självständighet.

Min resa var således på alla sätt lyckad. Min resa kommer att fortsätta också i framtiden eftersom vi beslöt att träffas igen med mina klasskamrater. Det är verkligen fint att jag får vara denna erfarenhet rikare. Den kommer att bära frukt i många, många år. Tusen tack!

Marko van den Berg, lehtori, Vantaa

VIIKINGIT

Vielä jokin aika sitten Suomenkin koulujen historiankirjoissa kerrottiin, että Kristoffer Kolumbus -niminen löytöretkeilijä löysi Amerikan mantereen. Kolumbus toki purjehti Amerikkaan vuonna 1492, mutta nykyään tiedetään, että ensimmäinen Amerikkaan matkannut eurooppalainen hän ei suinkaan ollut. Kunnia Amerikan löytämisestä kuuluu nimittäin muinoin nykyisen Ruotsin, Tanskan ja Norjan alueilla eläneille viikingeille. Viikingit purjehtivat virtaviivaisilla aluksillaan arvaamattoman Atlantin valtameren yli jo noin tuhat vuotta sitten. He perustivat nykyisen Kanadan alueelle, Newfoundlandiin, siirtokunnan ja kohtasivat myös Amerikan mantereen alkuperäisiä asukkaita, intiaaneja. Merimatkat olivat tuohon aikaan hyvin vaarallisia ja vaativat suurta rohkeutta. Viikinkien pienet alukset joutuivat usein tuhon omiksi, kun arvaamattoman Atlantin valtameren aallot saattoivat myrskyssä kohota jopa 30 metriä korkeiksi.

Viikingit tunnettiin noina aikoina myös muualla maailmassa. Noin vuodesta 800 lähtien viikingit tekivät retkiään melkein kolmensadan vuoden ajan eri puolille Eurooppaa ja kauemmaksi. Heidät tunnettiin niin Brittein saarilla kuin nykyisen Ranskan ja Venäjän alueilla. Osa retkistä suuntautui etelään aina Välimerelle saakka. Myös muinaiset suomalaiset olivat viikinkien kanssa tekemisissä. Viikingit tekivät kauppa- ja ryöstöretkiä eri puolille Suomen rannikkoseutuja matkatessaan itään kohti Venäjää. Matkoillaan eri puolille maailmaa viikingit kaiversivat kiviin ja rakennuksiin salaperäisen näköistä riimukirjoitusta. Näissä teksteissä he kertoivat matkoistaan ja urotöistään. Riimukirjoituksissa uskottiin olevan myös taikavoimaa. Kaiverrusten avulla voitiin viikinkien uskomusten mukaan parantaa sairauksia ja saada suoja ilkeitä noitia vastaan.

Kun viikinkilaiva ilmestyi rannikolle, monet tuon ajan ihmiset tunsivat varmasti pelkoa, eikä aivan syyttä. Usein viikinkien vierailu tiesi tuhoa, ryöstelyä ja hävitystä. Jo viikinkien ulkonäkö oli pelottava. Pitkätukkaiset ja parrakkaat miehet olivat varustautuneet miekoin, kirvein ja keihäin. Heidän alustensa keulakuvina oli usein puusta veistettyjä pelottavan näköisiä lohikäärmeen päitä. Laivojen sivuilla oli rivissä värikkäitä kilpiä. Kilpien välistä pistivät veteen lukuisat aivot. Koko komeuden kruunasi suuri purje, jonka avulla alukset halkoivat sopivalla tuulella aaltoja valtavalla nopeudella. Aikalaiset pitivät laivoja hyvin pelottavan näköisinä. Laivan keula oli kuin lohikäärmeen pää, purjeet muistuttivat lohikäärmeen siipiä ja lukuisat aivot toivat mieleen lohikäärmeen jalat.

Viikingit eivät muodostaneet yhtenäistä kansakuntaa, vaan elivät monina heimoina ja klaaneina. Koko viikinkialueella puhuttiin kuitenkin samaa kieltä. Viikingit eivät suinkaan olleet pelkkiä ryösteleviä raakalaisia. Useimmat retket tehtiin itse asiassa varsin rauhanomaisissa merkeissä.

Retkillä käytiin vilkasta kauppaa. Monet viikinkien luonnontuotteet olivat hyvin kysytyjä. Esimerkiksi turkikset, meripihka ja mursun syöksyhampaat tekivät kauppansa. Kauppamatkojen tuloksena Pohjolaan virtasi suuria määriä erilaisia kaukomaiden tuotteita, kuten silkkiä, mausteita ja jalokiviä.

Ei viikinkien elämä ollut suinkaan pelkkää sotimista ja kaupankäyntiä vierailuilla mailla. Talvisin kun viikinkimiehet palasivat retkiltään, he kertoivat seikkailuistaan tarinoita kotiin jääneille naisille ja lapsille. Runoilu ja tarinoiden kertomistaito oli hyvin arvostettua viikinkien keskuudessa, ja monet viikinkien kertomukset ovat säilyneet perimätietona, saagoina, aina näihin päiviin saakka.

Vähitellen, vuosisatojen vieressä, viikinkien seikkailuinto laimeni. 1000-luvun kuluessa viikinkiretket vähitellen loppuivat. Monet eivät palanneet Pohjolaan, vaan asettuivat aloilleen ja sulautuivat paikalliseen väestöön. Amerikasta viikingit joutuivat lähtemään. Syyksi arvellaan toistuvia, tuhoisia yhteenottoja paikallisten intiaanien kanssa. Monet viikinkikuninkaat kääntyivät vähitellen

kristinuskoon, kuten Tanskan Harald Sinihammas ja Norjan Håkon Hyvä. Pohjoinen soturi- ja kauppiaskansa teki kuitenkin lähtemättömän vaikutuksen kaikkialla, missä he kävivät. Lukuisat yhä käytössä olevat paikannimet eri puolilla Eurooppaa kertovat viikinkien vaikutuksesta. Esimerkiksi monet Englannin nykyiset kaupungit ovat alun perin viikinkien perustamia. Normannien eli pohjanmiesten mukaan on myös Ranskan läntinen rannikkomaakunta Normandia saanut nimensä. Voidaan hyvällä syyllä sanoa, että viikingit ovat osa meidän yhteistä eurooppalaista perintöämme.

Kirjat ja sarjakuvat

Chris Browne: Harald Hirmuinen ja hilpeät hakkapeliitat

Siv Gröstad: Vikinger

John Haywood: Encyclopedia of the Viking Age

Susan M. Margeson: Viikingit

Maj Odelber: Viikingit - Hauska on tietää pohjanmiehistä

Videot

Albert Barille: Olipa kerran ihminen - Aikojemme seikkailut 4

Marko van den Berg, lektor, Vanda

VIKINGARNA

Det är inte så många år sedan som historieböckerna i skolorna i Finland ännu berättade att det var upptäcktsresanden Christofer Columbus som fann den Amerikanska kontinenten. Columbus seglade visserligen till Amerika 1492, men idag vet man att han inte var den första europé som färdades till Amerika. Åran för upptäckten av Amerika tillfaller nämligen vikingarna, som i forna tider bodde på det område som idag är Sverige, Danmark och Norge. Vikingarna seglade redan för omkring tusen år sedan i sina strömlinjeformade fartyg över den oberäkneliga Atlanten. De grundade en koloni i Newfoundland i dagens Kanada och de mötte också urinvånarna på den Amerikanska kontinenten, nämligen indianerna. Sjöresorna var vid den tiden mycket farliga och krävde stort mod. Vikingarnas små fartyg sjönk ofta i djupet, då vågorna i den oberäkneliga Atlanten kunde bli t.o.m. 30 meter höga.

Vikingarna var under sin tid kända också i den övriga världen. Från år 800 framåt gjorde vikingarna i nästan trehundra års tid sina resor runt om i Europa och också till mer fjärran platser. De var kända såväl på de Brittiska öarna som i dagens Frankrike och Ryssland. En del av utfärderna gick söderut ända ned till Medelhavet. Även forntidens finnar stötte på vikingarna. Vikingarna idkade handel och gjorde plundringståg till olika delar av Finlands kusttrakter på sina resor österut mot Ryssland. På sina resor runt om i världen ristade vikingarna in gåtfulla runskrifter i stenar och byggnader. I skrifterna berättade de om sina resor och bragder. De trodde också att runskrifterna innehöll magiska krafter. Enligt vikingarnas tro var det möjligt att bota sjukdomar och få skydd mot elaka häxor med hjälp av inristningarna.

Då ett vikingaskepp siktades vid kusten var säkert många av den tidens människor rädda, vilket inte var helt obefogat. Vikingarnas besök förde ofta med sig ödeläggelse, plundringar och förstörelse. Vikingarnas utseende i sig var redan skrämmande. De långhåriga männen med tjockt skägg var beväpnade med svärd, yxor och spjut. Galjonsfigurerna på deras fartyg var ofta skrämmande drakhuvuden som hade snidats av trä. På sidorna av skeppen hängde färggranna sköldar i rad. Mellan sköldarna stack ett stort antal åror ut. Kronan på det hela var ett stort segel med hjälp av vilket skeppen kunde plöja genom vågorna med väldig fart då vinden låg rätt. De samtida ansåg att skeppen såg mycket skrämmande ut. Fören på skeppet påminde om ett drakhuvud, seglen påminde om vingarna på en drake och de många årorna om drakens fötter.

Vikingarna bildade inte en enhetlig nation, i stället levde de i många stammar och klaner. Inom hela vikingaområdet talades dock samma språk. Vikingarna var inte alls enbart barbarer som gick på plundringståg. I själva verket gjordes de flesta färderna i fredliga tecken. Handeln gick livlig på färderna och många av vikingarnas naturprodukter var mycket efterfrågade. Exempelvis pälsar, bärnsten och valrossbetar hade god åtgång. Handelsfärderna ledde till att stora mängder olika produkter från fjärran länder strömmade till Norden, som exempel kan nämnas silke, kryddor och ädelstenar.

Vikingarnas liv bestod också av annat än krigföring och handel i främmande länder. När vikingamännen återvände från sina färder på vintern berättade de historier om sina äventyr för kvinnorna och barnen som stannat hemma. Konsten att dikta och berätta historier uppskattades högt bland vikingarna och många av vikingarnas berättelser har bevarats i form av sägner, sagor, ända till våra dagar.

Så småningom, under århundradenas lopp minskade vikingarnas äventyrlust och under 1000-talet upphörde vikingarnas färder efter hand. Många av dem återvände aldrig till Norden, i stället slog de

sig ned och smälte in i den lokala befolkningen. Från Amerika blev vikingarna tvungna att ge sig av. Orsaken till detta tros vara upprepade och förödande sammandrabbningar med de lokala indianerna. Många vikingakungar, exempelvis Harald Blåtand i Danmark och Håkon den Gode i Norge, omvände sig till kristendomen. Det nordliga krigar- och handelsmannafolket gjorde dock ett outplånligt intryck på alla ställen som de besökte. Det finns många ortnamn på olika håll i Europa som berättar om vikingarnas inflytande. Som exempel kan nämnas att många av Englands nuvarande städer ursprungligen har grundats av vikingarna. Frankrikes västra kustprovins Normandiet har också fått sitt namn efter nordmännen. Det är befogat att säga att vikingarna utgör en del av vårt gemensamma europeiska arv.

Böcker och serier

Browne, Chris: Harald Hirmuinen ja hilpeät hakkapeliitat

Gröstad, Siv: Vikinger

Haywood, John: Encyclopedia of the Viking Age

Margeson, Susan M.: Viikingit

Odelber, Maj: Viikingit hauska on tietää pohjanmiehistä

Videomaterial

Barille, Albert: Olipa kerran ihminen, Aikojemme seikkailut 4

Marjo Vähärautio, Kasavuoren koulu, Kauniainen

POPULÄÄRIMUSIIKKIA POHJOLASTA

Pohjoismaissa tehdään paljon hyvää pop-musiikkia ja aika ajoin jokin bändi tai artisti yltää valtaisaan suosioon ympäri maailmaa. Ensimmäisenä tämän tempun teki Abba, joka voittamalla eroviisut vuonna 1974 aloitti pohjoismaisen musiikin esiintulon.

Mietipä, mikä bändi tai artisti tulee mieleen kustakin maasta: Tanska - Norja - Islanti - Ruotsi ja Suomi. Tanskasta on Aquan jälkeen markkinoille ponkaissut Safri Duo, joka varmaan useimmilla tuli ensiksi mieleen.

Norjasta ei olekaan vähään aikaan kuultu mitään mullistavaa, mutta vanhimmat ehkä muistavat A-ha nimisen bändin 80-luvulta. A-han kappale "Take on me" on tosin kierrätetty A1 (lue: ei wan) bändin toimesta, joten kappale saattaa olla tutumpi kuin itse bändi, joka aikanaan herätti MTV:llä (lue: emtiivii) sarjakuvan ja elävän kuvan yhdistävällä videolla kovasti huomiota. 2000-luvulla bändi nimeltään Briskeby on tosin Norjassakin suosiossa ja MTV-Nordicin johdosta sekin saattaa olla teille kuulijoille tuttu.

Islannista ei varmaan ollut vaikea keksiä sitä valovoimaisinta tähteä, sillä persoonallinen laulajatar Björk, jonka ääntä ei voi olla tunnistamatta, on ollut jo niin pitkään Islannin ainut vientiartikkeli musiikin saralla.

Ruotsista onkin sitten tulleet useampia tunnettuja bändejä, joten on vaikea arvailla, mikä teillä tuli ensimmäisenä mieleen. Roxette on tietysti vanhemman väen keskuudessa suosittu bändi, mutta nuorempaan väkeen ehkä uppoaa paremmin Titiyon, Mejan, Kentin ja Eskobarin kaltaiset artistit. Ja miksei myös räppäri Petter, joka on tehnyt yhteistyötä Finteligensin kanssa.

Suomesta ei ihan maailmanvalloitusta ole vielä tehty, mutta ainakin Euroopassa on saatu jo hyvää jalansijaa. HIM:istä ja Apocalypticastahan se lähti ja Bomfunk MC's ja Darude tulivat vanavedessä perässä. Tosin Hanoi Rocks teki historiaa jo aikaisemmin, mutta epäterve rokkarielämä lopetti menestyksen. Kotimaassa suosioista nauttivat Killer, Kwan, The Rasmus ja Emmi sekä Hip-hopin puolella mm. Paleface ja Finteligens, jotka kaikki tekevät jo ihan eurooppalaiselta kuulostavaa musiikkia.

(Tämän seuraavan osion voit jättää lukematta, jos aikaa ei ole paljoa käytettävissä.)

Mistä sitten johtuu, että Suomi vasta uudella vuosituhanella pääsi hittien tekemisen makuun? Eri alojen ihmiset voisivat selitellä sitä eri tavoin, mutta hauskin selitys on se, että kun Suomi voitti maailmanmestaruuden jääkiekossa -95 ja löi Ruotsin, niin siitä lähti niin valtaisa itsetunnon kohotus, että se poikii nyt menestyviä bändejä! Toinen mielenkiintoinen selitys on Suomen liittyminen EU:hun, josta niinikään olisi seurannut itsetunnon kohotus. Herää siis kysymys, että itsetunnostako tässä onkin ollut kyse? No - ei mikään huono idea, koska varmaan samat lahjakkuudet ovat olleet olemassa aikaisemminkin, mutta ne eivät kenties ole uskaltaneet esiin. Toisaalta voi olla, että 90-luvulla voimissaan ollut MTV-musiikkikanava kasvatti sellaisen sukupolven, joka nyt tekee omaperäistä musaa. Esim. ruotsalaisbändi Eskobar on sanonut, että heti kun he lakkasivat matkimasta muiden musiikkia ja alkoivat tehdä omalta kuulostavia kappaleita tuli myös menestystä. Samaa on sanonut myös Jaakko Salovaara, joka on mies Bomfunk MC's:in ja Daruden takana. MTV-Nordicin osuutta suomalaisbändien esiintulossa ei myöskään pidä vähätellä, sillä sen avulla suomalaisten bändien kappaleita on saatu pohjoismaisen levityksen kautta myös muiden maanosien MTV-soittoon. Tästä hyvänä esimerkkinä jälleen Bomfunk MC ja turkulainen the Crash.

Ruotsalaisten menestymistä maailmalla on paljon selitelty rahalla, ja varmasti sekin pitää paikkansa, että raha mahdollistaa kalliimmat studiot ja kaiken mitä hittien tekeminen vaatii, mutta toisaalta hittikonseptiin kuuluu se, että artistit ovat jo kotimaissaan tehneet uraa ja keikkailleet, jolloin he ovat valmiimpia maailmanvalloitukseen. Kyky hallita esiintyminen, haastattelut ja PR-toiminta ovat oleellinen osa taiteilijaelämää, eli pelkkä lahjakkuus musiikin saralla ei enää riitä. Jäämme siis odottelemaan, koska suomalainen bändi tai artisti lyö itsensä läpi maailmanlaajuisesti, sillä se hetki on varmasti lähellä... Siihen asti kaikki kellari- ja koulubändit - treenatkaa kovasti!

Ja tässä vielä näyte pohjoismaalaisesta musiikista!

(Valitse jokin yllä mainituista tai lukuhetkellä pinnalla oleva bändi/artisti.)

Lukijalle: Tilanne pop-musiikin saralla muuttuu melko nopeasti, joten kannattaa aina tarkistaa viimeisin tilanne erilaisilta listoilta, jotta tulisi aina viimeisimmät bändit esille. Tämän aamunavauksen tavoitteena on lähinnä yllättää oppilaita, sillä monesti heillä ei ole tietoa, mitkä bändit ovat pohjoismaisia ja mitkä eivät.

Marjo Vähärautio, Kasavuori skola, Grankulla

POPULÄRMUSIK FRÅN NORDEN

I Norden görs mycket god popmusik och med jämna mellanrum blir några band eller några artister jättepulära över hela världen. De första som gjorde detta var ABBA som genom att vinna Eurovisionens schlagertävling 1974 lyfte fram den nordiska musiken.

Tänk efter - vilken artist eller vilket band förknippar du med de olika nordiska länderna: Danmark - Norge - Island - Sverige och Finland. I Danmark har Aqua efterträtts av Safri Duo, som de flesta säkert först tänker på.

Från Norge har man inte på en tid hört något nytt revolutionerande, men de äldsta kommer kanske ihåg bandet A-ha från 80-talet. A-has låt "Take on me" har visserligen senare framförts av A1 (ej wan), så låten kan vara mer känd än själva bandet. Det väckte på sin tid stor uppmärksamhet i MTV (emtivi) med sin video där en tecknad serie kombinerades med en levande figur. På 2000-talet har bandet Briskeby blivit känt i Norge och genom MTV-Nordic har det blivit känt även i Finland.

Det kan inte ha varit svårt att komma på en lysande isländsk stjärna, för artisten Björk har med sin starka personlighet redan länge varit Islands främsta exportartikel inom musiken.

Sverige har redan länge bjudit på många kända band, så det kan vara svårt att gissa vilka ni först kommit att tänka på. Roxette är naturligtvis känt bland de äldsta, men de yngsta känner säkert bäst till artister som Titiyo, Meja, Kent och Eskobar. Och varför inte rapparen Petter som samarbetat med Finteligens.

Finland har ännu inte erövrat världen, men ute i Europa har man redan fått ett ordentligt fotfäste. Det började med HIM och Apocalyptica som sedan följdes av Bomfunk MC's och Darude. Visserligen skrev Hanoi Rocks historia redan långt tidigare, men ett osunt rockarliv gjorde slut på framgången. Populära i Finland är Killer, Kwan, The Rasmus och Emmi och hiphoppare som Paleface och Finteligens. Alla dessa producerar redan musik med europeisk klang.

(Nästa avsnitt kan lämnas bort i brist på tid)

Varför fick Finland först på det nya årtusendet smak för verkliga hittar? Inom olika områden kan man förklara det på olika sätt, men den roligaste förklaringen är ändå den att den finländska segern över Sverige i ishockey-VM -95 stärkte vår självkänsla i en så hög grad att det nu uppstår framgångsrika band på löpande band! En annan intressant förklaring går ut på att Finlands inträde i EU skulle leda till en starkare självkänsla. Då frågar man sig om det egentligen har handlat om själv-känsla. Nåja - ingen tokig idé, för samma förmågor har ju säkert existerat redan tidigare, men de har kanske inte vågat träda fram. Men det kan ju också vara så att MTV-musikkanalen som under 90-talet upplevde sin storhetstid gav upphov till en generation som nu gör sin egen udda musik. Det svenska bandet Eskobar har t.ex. sagt att det rönste framgång när det slutade apa efter andra och i stället började skriva egen musik. Det samma har också Jaakko Salovaara, mannen bakom Bomfunk MC's och Darude, påpekat. Man bör inte heller underskatta MTV-Nordics roll för de finländska bandens framgång, för via den har finländska låtar kommit ut i en större internationell distribution. Bomfunk MC och the Crash från Åbo utgör goda exempel på denna framgång.

Den svenska framgången ute i stora världen har till stor del förklarats med pengar. Det är också säkert sant att man med pengar kan upprätthålla dyrare studior och allt annat som en världshit förutsätter, men å andra sidan bygger hitkonceptet på att artisterna redan i sitt hemland gjort karriär och

sålunda är mer beredda att erövra hela världen. En framgångsrik artist och konstnär måste kunna behärska framträdandet, intervjuerna och PR-verksamheten. Det räcker inte längre med bara begåvning och fallenhet. Vi får alltså bara vänta på att ett finländskt band eller en artist erövrar hela världen, och det händer säkert snart... Till dess bör alla källar- och skolband bara öva - och öva hårt!

Och här kommer ännu ett prov på musik från Norden!

(Välj en av de artister/band som nämnts ovan eller bland de nu aktuella.)

Till läsaren: Läget inom popmusiken förändras ganska snabbt, så kolla alltid upp läget på olika listor så att de nyaste banden kommer med. Avsikten med denna text till morgonsamlingen är att närmast överraska eleverna, för många elever har ingen aning om vilka band som är nordiska och vilka inte.